

cejfe

Dret civil català

**Reptes, reflexions i recomanacions
per feminitzar la redacció de
les lleis civils catalanes i construir
una societat inclusiva**

Ajut a la investigació 2020

Autora

Mònica Sumoy Gete-Alonso

Any 2021

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement _no Comercial_ Sense Obra derivada 4.0. Internacional (CC BY-NC-ND 4.0) de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya, Centre d'Estudis Jurídics i formació Especialitzada) i no se'n faci un ús comercial. Aquesta obra no es pot transformar per generar obres derivades. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

© **Generalitat de Catalunya**
Centre d'Estudis Jurídics
i Formació Especialitzada

Resum

Tot i que es tracta d'un fenomen històric més o menys estès en totes les cultures jurídiques i lingüístiques del món, la invisibilitat i opressió de les dones a través d'un ús androcèntric i sexista del llenguatge encara persisteix. El fet que això sigui així no significa ni que elles hi estiguin d'acord ni que la preeminència del masculí genèric estigui exempta de conseqüències socials, jurídiques o econòmiques per al gènere femení. També en les lleis de tot el món encara continua amagant-se les dones sota les marques lingüístiques del masculí. Aquest treball reflexiona sobre la necessitat de fer servir un llenguatge que faci visibles a les dones en les lleis i els textos jurídics i ajudi a conquerir la igualtat material entre gèneres. Així mateix, ofereix una guia de llenguatge jurídic inclusiu que pugui resultar útil a l'hora de redactar futures normes civils en llengua catalana. Es tracta d'una guia raonada, estructurada per tipus de solucions alternatives a l'ús del masculí genèric i il·lustrada amb exemples majoritàriament referits al món del Dret. Com a exercici pràctic, hem reelaborat de manera inclusiva el Títol I del Llibre quart del Codi civil de Catalunya aplicant les estratègies suggerides a la nostra guia. Tot i que hi ha multitud de manuals per evitar l'ús sexista del llenguatge general o especialitzat, aquesta tasca encara no s'ha dut a terme en relació amb el llenguatge de les lleis civils catalanes (ni espanyoles). La gramàtica que es proposa és, per tant, una feina que restava pendent, alhora que novedosa, arriscada i necessària.

Descriptors: llenguatge sexista; llenguatge inclusiu; igualtat de gèneres; masculí genèric; Dret civil català; Llibre quart del Codi civil de Catalunya.

Resumen

Aunque se trata de un fenómeno histórico más o menos extendido en todas las culturas jurídicas y lingüísticas del mundo, la invisibilidad y opresión de las mujeres a través de un uso androcéntrico y sexista del lenguaje todavía persiste. El hecho que esto sea así no significa ni que ellas estén de acuerdo ni que la preeminencia del masculino genérico esté exenta de consecuencias sociales, jurídicas o económicas para el género femenino. También en las

leyes de todo el mundo todavía continúa escondiéndose las mujeres bajo las marcas lingüísticas del masculino. Este trabajo reflexiona sobre la necesidad de usar un lenguaje que haga visibles a las mujeres en las leyes y los textos jurídicos y ayude a conquistar la igualdad material entre géneros. Asimismo, ofrece una guía de lenguaje jurídico inclusivo que pueda resultar útil en la hora de redactar futuras normas civiles en lengua catalana. Se trata de una guía razonada, estructurada por tipos de soluciones alternativas al uso del masculino genérico e ilustrada con ejemplos mayoritariamente referidos al mundo del Derecho. Como ejercicio práctico, hemos reelaborado de manera inclusiva el Títol I del del Libro cuarto del Código civil de Cataluña aplicando las estrategias sugeridas en nuestra guía. Pese a que hay multitud de manuales para evitar el uso sexista del lenguaje general o especializado, esta tarea todavía no se ha llevado a cabo en relación con el lenguaje de las leyes civiles catalanas (ni españolas). La gramática que se propone es, por lo tanto, una tarea que estaba pendiente, a la vez que novedosa, arriesgada y necesaria.

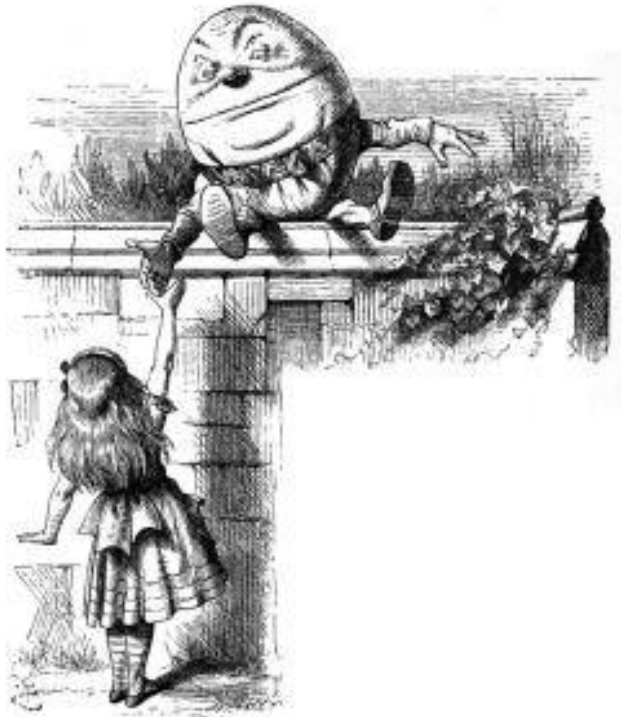
Descriptores: lenguaje sexista; lenguaje inclusivo; igualdad de géneros; masculino genérico; Derecho civil catalán; Libro cuarto del Código civil de Cataluña.

Abstract

Although it is a widespread historical phenomenon in all legal and linguistic cultures in the world, the invisibility and oppression of women through an androcentric and sexist use of language still persists. The fact that this is the case does not mean neither that they agree with it nor that the preeminence of the masculine generic is exempt from social, legal or economic consequences for women. Women still continue to be hidden in the laws of all over the world under the language marks of the masculine. This work reflects on the need to use language that makes women visible in laws and legal texts and helps conquer material equality between the sexes. It also offers an inclusive legal language guide that may be useful in drafting future civil norms in the Catalan language. It is a reasoned guide, structured by types of alternatives to the use of the masculine generic, and it is illustrated with examples mostly referred to

the world of law. As a practical exercise, and using the strategies suggested in such guide, we have rewritten in an inclusive style the First Title of the Fourth book of the Civil Code of Catalonia. Although there are many guidelines for non sexist use of general or specialised language, this task has not yet been done in relation to Catalan and Spanish civil laws. The proposed grammar is therefore a task that was left undone, while at the same time innovative, risky and necessary.

Descriptors: sexist language; inclusive language; gender equality; generic masculine; Catalan civil law; fourth book of the Civil Code of Catalonia.

—Quan jo faig servir una paraula —va insistir Humpty Dumpty amb un to de veu més aviat desdenyós— vol dir allò que jo vull que digui... ni més ni menys.

—La qüestió —va insistir Àlícia— és si es pot fer que les paraules signifiquin tantes coses diferents alhora.

—La qüestió —resolgué Humpty Dumpty— és saber qui mana... això ho és tot.

Lewis CARROLL, *Àlícia a través del mirall* (1871)

Taula de contingut

1.Introducció.....	9
1.1. Estat de la qüestió	9
1.2. El mandat inajornable : aconseguir la plena igualtat entre dones i homes.....	10
1.3. Treballs realitzats	12
1.4. Treballs pendents: la feminització de les lleis civils catalanes.....	13
1.5. Procés d' investigació i metodologia	15
1.5.1. Procés d'investigació	15
2. Guia per a un ús inclusiu de llenguatge jurídic (I). Presentació.....	18
2.1. Igualtat en la societat, igualtat en la llengua; igualtat en la llengua, igualtat en la societat.....	18
2.2. Ús inclusiu o igualitari de la llengua.....	19
2.3. El masculí genèric.....	20
2.4. Recursos i estratègies per evitar un ús sexista del llenguatge jurídic	22
2.4.1. Tipus de recursos	22
2.4.2. Recomanacions	23
3. Guia per a un ús inclusiu de llenguatge jurídic (II). Condicions d'ús i observacions de les principals estratègies alternatives al masculí genèric	25
3.1. Ús de la forma femenina.....	25
3.1.1. Condicions d'ús i observacions.....	25
3.1.2. Formes femenines de professions, oficis, càrrecs, titulacions i altres mèrits o ocupacions.....	27
3.2. Formes genèriques i altres expressions personalitzades.....	27
3.2.1. Ús de noms invariables i epicens	27
3.2.2. Ús de la paraula <i>persona</i>	29
3.2.3. Ús de la paraula <i>part</i>	33
3.2.4. Ús del pronom relatiu <i>qui</i>	34
3.2.5. Ús de noms col·lectius o expressions <i>col·lectives</i>	35
3.3. Formes neutres o despersonalitzades	36
3.3.1. Referència a la funció que exerceix la persona	37
3.3.2. Referència al lloc, organisme o unitat on es porta a terme l'activitat que fa la persona.....	38
3.3.3. Ús d'expressions despersonalitzades que impliquen canvis de redacció	38
3.3.4. Ús de l'adjectiu	40
3.3.5. Canvis de pronoms.....	40
3.4. Altres formes de redacció creatives	41
3.5. Formes dobles (femení i masculí alhora)	43
3.5.1. Condicions d'ús	44
3.5.2. Ordre dels elements.....	45
3.5.3. Concordança amb adjectius, determinants i pronoms	46
4. Reescriptura del Títol I del Llibre IV del Codi Civil de Catalunya a partir de les recursos proporcionats a la Guia	49

4.1. Reescriptura del Capítol I del Títol I. <i>La successió hereditària</i>	49
4.2. Reescriptura del Capítol II. <i>La capacitat successòria</i>	57
4.3. Masculins genèrics trobats en el Títol I del Llibre IV i reformulats (per ordre alfabètic).....	64
5. Conclusions i reflexions finals	66
6. Bibliografia	69

1.Introducció

1.1. Estat de la qüestió

Tot i que es tracta d'un fenomen històric més o menys estès en totes les cultures jurídiques i lingüístiques del món, la invisibilitat i opressió de les dones a través de l'us androcèntric i sexista del llenguatge encara persisteix. El fet que això sigui així no significa ni que les dones hi estiguin d'acord ni que estigui exempt de conseqüències. La ingerència del patriarcat en la construcció i representació de la realitat i la subjectivitat (especialment de les dones) té uns efectes sobre la conscienciació social que no s'han de menystenir. Ja fa temps que la crítica no necessàriament feminista crida l'atenció sobre el fet que les formes en què s'usen els sistemes de producció i representació del significat (com el llenguatge, el cinema o l'art) incideixen sobre la realitat objectiva i subjectiva, de la mateixa manera que els usos sociològics que es fan d'aquests sistemes tenen l'efecte de modificar-los (KUHN 1985, 1991; DE LAURETIS, 1992).

Durant segles s'ha sostingut la norma, convinguda en algun moment de la història, segons la qual el masculí genèric incloïa les dones. Darrere d'aquest pacte social aparentment inclusiu i innocu que cerca l'economia i l'elegància del llenguatge hi ha unes raons que poc o res tenen a veure amb la igualtat de les dones, l'estètica del llenguatge o el sentit pràctic, i sí amb l'economia i interès dels qui el van acordar. La conseqüència més greu d'aquesta norma és, sens dubte, l'exclusió de la dona de la realitat social i eventualment de l'imaginari col·lectiu. Si no se l'anomena, si no se'n parla, la dona no existeix. Es diu que la marca masculina la representa, que tàcitament (o sigui silenciosament) està inclosa (o més bé amagada) sota la forma masculina, però, de fet, físicament no se la veu: no hi ha cap marca distintiva que ens la faci recordar. Hem de ser nosaltres (les persones que llegeixen o que escriuen) les qui fem l'esforç d'evocar-les, sobretot en els textos tècnics. A la Guia d'ús no sexista de llenguatge de l'Ajuntament de Barcelona, per exemple, entre els deu punts per fer visibles les dones en el llenguatge, es llegeix que: (punt 1) "Si parles sempre en masculí genèric, invisibilitzes les dones i reforces els estereotips"; (punt 2)

“Hi ha vegades que cal utilitzar els dos sexes... però val la pena”; (punt 5)
“Utilitza per a les dones el mateix tractament que fas servir per als homes”.

Un dels grans assoliments dels moviments feministes contemporanis ha estat donar-li un nom a les experiències personals que es revelen universals, convertir-les en problemes mereixedors de debat i, amb sort, fer-les passar al centre de l'agenda política, des d'on aquelles han començat a canviar mitjançant noves lleis, polítiques, límits, aprenentatges i desaprenentatges socials. Així ha estat com allò que emblava merament personal (o “cosa de dones”) ha esdevingut polític (Kate MILLET).

1.2. El mandat inajornable: aconseguir la plena igualtat entre dones i homes

La revolució de les dones no es podrà donar per acabada fins que no ocupin aquells espais que històricament s'han reservat als homes però que per dret de naixement els corresponen en un 50%. Ens referim, evidentment, a l'espai públic, polític, laboral i de l'educació, però sobretot, a l'espai previ des del qual aquesta ocupació i transformació del món no és possible: l'espai de l'enunciació. Sense signes visibles que les identifiquin (com les paraules o imatges) ni llenguatges que els permetin representar-se a si mateixes i crear significats (poètics, jurídics o científics, però en qualsevol cas personals i alhora polítics), la feminització del món esdevé una tasca estèril.

Tal com disposa l'article 3 de la *Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes*,

Totes les polítiques i actuacions dels poders públics s'han de regir pels principis següents: (...) 8. Ús no sexista ni estereotipat del llenguatge: els poders públics definits en l'article 2.a han de fer un ús no sexista del llenguatge, que eviti l'expressió de concepcions sexistes de la realitat i els usos androcèntrics i amb estereotips de gènere, i han de promoure un llenguatge respectuós amb les dones, amb les minories i amb totes les persones en general en l'atenció personal i en tota la documentació escrita, gràfica i audiovisual. Els poders públics han de formar el personal en l'ús respectuós i inclusiu de la llengua.

Per donar compliment aquest mandat, l'actual consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya (Esther Capella) ha assenyalat que la igualtat de gènere és un dels objectius prioritaris de la present legislatura.¹ Assolir aquesta fita passa, evidentment, per tenir en compte a la meitat de la població a l'hora de construir la societat i per tant a l'hora de redactar les lleis que l'ordenen, puix que aquestes (les normes) tenen un paper fonamental en la vida i destí de les dones. Entre les iniciatives promogudes pel Departament de Justícia que han de contribuir a construir la igualtat efectiva i no només legislativa entre homes i dones destaca la tasca de dur a terme un tractament de gènere de les lleis civils catalanes. Atès que el sexisme social es pot manifestar tant per la forma en què s'ha redactat una idea com pel contingut sexista del mateix text (que seria aquell que amaga o subordina la presència de la dona), aquesta feina no es pot limitar a analitzar si homes i dones gaudeixen dels mateixos drets i obligacions en vista *del que diu* la norma (el contingut), sinó que també ha de vigilar si reben el mateix tractament en vista de *com ho diu* (el fons).

El mandat de la igualtat obliga a qui interpreta o redacta les normes a detenir-se en la *forma* en què aquestes fan referència a ambdós col·lectius, però molt especialment al femení, ja que són les dones les que solen ser condemnades a l'oblit. La manera en què les lleis les interpel·len (implícita o expressament), el termes específics que empren per adreçar-se a elles en una situació jurídica concreta i altres sotileeses d'estil són els petits detalls a partir dels quals no només les tindrem presents (o no), sinó els que ens revelaran si qui redacta té una mirada veritablement integradora i diversa de la societat. Tot i que, aparentment, tenir cura del *tractament formal* de gènere sembla irrellevant, de fet té, com dèiem al començament, tot un seguit de conseqüències no gens mensypreables: la té sobre els drets, la moral i la psique dels homes i les dones, sobre l'imaginari col·lectiu que es crea sobre els uns i les altres, sobre el tipus de societat que construïm i sobre els éssers humans que esdevenim. La té, en fi, sobre la *conquesta material de la igualtat d'ambdós gèneres*. Sent així, es fa necessari revisar els termes en què s'expressen les nostres lleis civils a fi

¹ "Hem de trencar els estigmes introduint la perspectiva de gènere i combatent la LGTBIfòbia", *La Vanguardia*, 1 de novembre de 2018.

que aquestes es redactin de manera que tinguin en compte el gènere femení tant en el contingut com en les formes i que siguin respectuoses no només amb les dones, sinó amb la dignitat humana.

1.3. Treballs realitzats²

Aquest exercici que proposem no és ni molt menys nou. Arreu del món abunden les guies i documents de treball sobre ús no sexista o androcèntric del llenguatge. Així, en diferents àmbits específics, escenaris i contextos locals, nacionals i internacionals, s'han fet recomanacions de normalització de la llengua per part d'òrgans, organismes i institucions. Recomanacions que, malgrat ser facultatives, fragmentàries i independents les unes de les altres, en molts aspectes ofereixen solucions semblants.

- a. En l'àmbit *acadèmic-científic*, per exemple, dintre d'un projecte europeu que té per objecte impulsar la igualtat de gènere³, diferents universitats europees (entre les quals algunes de catalanes), han signat la *Carta EGERA per a una comunicació sensible al gènere*, segons la qual

Cal promoure i fer un ús no sexista del llenguatge a la Universitat, en l'àmbit institucional, acadèmic-científic i de la vida quotidiana, [així com] en qualsevol forma i mitjà de comunicació (publicacions i documentació, relacions interpersonals i de grup).

- b. D'altra banda, encara que aquest moviment és força recent, totes les *universitats catalanes i espanyoles* han elaborat materials que recullen estratègies inclusives a partir dels recursos que ofereix la pròpia llengua.
- c. En d'altres *àmbits específics de coneixement o de desenvolupament personal i laboral* també s'han proposat diverses guies i manuals de

² Vegeu les cites dels documents que s'esmenten a la bibliografia, així com d'altres exemples.

³ El projecte en qüestió porta per títol "FP7 EGERA. Effective Gender Equality in Research and the Academia (2014-2017)".

llenguatge; per exemple, en l'àmbit de l'educació, de la salut, de l'esport, de l'empresa i de l'ocupació.

- d. En l'àmbit *local*, tant l'Ajuntament de Barcelona com la Diputació de Barcelona han publicat les seves respectives guies d'ús no sexista del llenguatge. En l'autonòmic, els Serveis d'Assessorament lingüístic del Parlament de Catalunya, han elaborat nombrosos documents en què recullen criteris de redacció dels textos normatius.

1.4. Treballs pendents: la feminització de les lleis civils catalanes

Tot i que, com es pot comprovar d'una sola ullada, hi ha multitud de guies i manuals per evitar l'ús sexista i androcèntric del llenguatge general i especialitzat, aquesta tasca encara no s'ha dut a terme en relació amb el llenguatge de les lleis civils, ni en relació amb el Dret espanyol ni amb el Dret català. Encara que aquests documents insisteixen que el masculí genèric s'ha d'evitar i proposen solucions alternatives (perquè n'hi ha), les lleis civils catalanes continuen utilitzant-lo per virtut de l'article 7 (*Tractament en les denominacions referides a persones*) de la *Llei primera del Codi Civil de Catalunya* (Llei 29/2002), que disposa que

“En el Codi Civil de Catalunya, s'entén que les denominacions en gènere masculí referides a persones inclouen dones i homes, llevat que del context se'n dedueixi el contrari”.

Aquesta reticència a obrir-se a les formes femenines només pot significar una d'aquestes tres coses: (a) o bé que no s'han sabut trobar les estratègies necessàries, (b) o bé que no s'ha volgut (o alguns i algunes no han volgut) trobar-les, o (c) i el que és el mateix, que alguns i algunes no volen canviar l'estat actual de les coses.

La que es proposa és, per tant, una feina pendent, alhora que novedosa, arriscada i necessària. Encara hi ha llacunes que no s'han cobert, solucions per

trobar o que són millorables. La complexitat i especificitat de les lleis civils catalanes exigeix solucions concretes que tant poden resultar de l'aplicació dels criteris que ja coneixem com de l'assumpció de noves fórmules. Perquè la llengua, com la llei, està viva, i així com les formes lingüístiques i jurídiques que es van adoptar ahir poden ser diferents a les d'avui, les d'avui poden ser diferents a les de demà. Una prova de la importància d'aquesta tasca és que, tot i havent un Servei d'Assessorament Lingüístic en el si del Parlament (constituït únicament per filòlegs i filòlogues), la Comissió de Codificació del Departament de Justícia mai no s'havia plantejat de crear un Grup de gènere (en aquest cas constituït per vuit juristes —set dones i un home—) que es dediqués a aquesta qüestió, un Grup que, havent nascut la tardor de 2018, tot just comença a fer les seves primeres passes.

Com a eina de representació i construcció de realitats i significats que és, el llenguatge tant és capaç de crear i reproduir desigualtats com de contrarestar-les i fer-les desaparèixer. La manera en què ens expressem (no només com a juristes, sinó en la nostra vida quotidiana) i les paraules que triem per fer referència a la realitat de les dones (o de qualsevol altre col·lectiu) tenen el poder de debilitar (i fins i tot d'esborrar) la posició que aquestes ocupen (o haurien d'ocupar) dins la societat i l'ordenament jurídic, però també de fer-les visibles i reforçar la seva posició i funció sociojurídica. Només si rellegim les lleis civils catalanes amb una mirada de gènere podrem identificar els problemes que sorgeixen per raons lingüístiques i oferir versions alternatives que siguin igualitàries. Recordem que els textos legals, a més de normatius, també han de ser exemplars. Esperem que aquest treball faci prendre consciència del poder transformador del llenguatge i que ajudi a juristes d'ambdós sexes a fer servir de la manera més natural possible un català jurídic inclusiu amb alguns dels recursos que es proposen.

1.5. Procés d' investigació i metodologia

1.5.1. Procés d'investigació

Des que vam presentar aquesta proposta, hem observat que tant a Catalunya, com a l'Estat espanyol com en d'altres territoris arreu del món (especialment l'Argentina), tant en els mitjans escrits com audiovisuals han proliferat les notícies sobre la necessitat de fer servir un llenguatge oral i escrit que inclogui el gènere femení i visibilitzi les dones en tots els àmbits de la vida (per fer-vos una idea de la magnitud de la qüestió, en recollim algunes de les més significatives a la bibliografia).

Entre les diferents posicions que es mantenen en el debat sobre el llenguatge jurídic inclusiu, hem observat les següents:

- a. Entre les lingüistes, hi ha dos grups clarament diferenciats:
 - i. El *conservador* entén que les regles actuals sobre el llenguatge són correctes i no han d'alterar-se perquè són convencions històricament donades i consolidades que han funcionat tota la vida.
 - ii. El sector *progressista*, en canvi, considera que la llengua ha de revisar-se per a ajustar-se a la realitat de cada moment i societat, una tasca aquesta que no es limita a deixar entrar neologismes o estrangerismes. Segons aquest grup, una veritable modernització del llenguatge passa per incloure a les dones i a d'altres col·lectius no només com a objectes, sinó com a subjectes de la llengua.
- b. Entre les juristes, també es distingeixen dues maneres paral·leles de valorar la situació:
 - i. D'una banda, hi ha qui opina que no cal feminitzar el llenguatge, perquè en moltes ocasions entorpeix la lectura dels textos jurídics, sobretot els legals (això passa, per exemple, quan s'opta per

desdoblegar el terme masculí i el femení molt sovint, o quan s'empra la barra de separació).

- ii. D'altra banda, hi ha qui afirma que el llenguatge jurídic està absolutament masculinitzat, raó per la qual cal revisar de manera profunda tant la manera de redactar els textos (i molt en particular les normes) com els termes en si mateixos. No hem d'oblidar que quan el contingut és jurídic, la solució no ve donada exactament pel llenguatge, sinó pel que diu la norma, encara que ambdues estiguin ineludiblement relacionades.

És per tot això que a l'hora d'aprofundir en la nostra reflexió i de redactar una guia de llenguatge jurídic inclusiu, hem cercat materials no només en llengua catalana i en el nostre ordenament civil, sinó en d'altres idiomes, cultures jurídiques i àmbits d'especialització. Fonamentalment, hem consultat les següents fonts:

- a. Guies, manuals i aplicacions per a l'ús d'un llenguatge general i jurídic inclusius.
- b. Articles científics i de premsa a l'entorn de la qüestió.
- c. Monografies.
- d. Persones expertes en dret civil català.

Com a exercici pràctic i corollari de tot plegat, hem triat reescriure de manera inclusiva el Títol I del Llibre quart (relatiu al Dret de Successions), que segueix sent fidel a la tècnica legislativa clàssica i utilitzant termes exclusivament masculins que semblen excloure les dones del procés successori en fer només referència als homes. A tall d'exemple, aquest llibre només parla del "testador" (i no de "la testadora"), del "causant" (i no de "la causant"), de "l'hereu" (i no de "l'hereva"), del "fideïcomissari" (i no de la "fideïcomissària"). En conseqüència, i tal com afirmen la majoria de les especialistes en Dret civil català, és un llibre que cal feminitzar amb urgència.

Un cop delimitada la mostra,

1. Hem identificat tots aquells fragments on es fa servir el masculí genèric.
2. Hem analitzat els tipus de problemes de reformulació que suposen cadascun d'ells.
3. Hem cercat solucions inclusives en les fonts de consulta.
4. Els hem reelaborat de manera inclusiva aplicant la nostra pròpia guia de llenguatge jurídic inclusiu, que us presentem a continuació.

2. Guia per a un ús inclusiu de llenguatge jurídic (I). Presentació

2.1. Igualtat en la societat, igualtat en la llengua; igualtat en la llengua, igualtat en la societat

L'ús sexista i androcèntric del llenguatge és una de les manifestacions més clares de tracte no igualitari entre dones i homes en la societat. Entenem per *usos androcèntrics* del llenguatge els que invisibilitzen o fan difícil d'imaginar la presència o actuació de les dones en un àmbit o context determinat. Entenem per *usos sexistes* els que directament menystenen o infravaloren un dels dos sexes.

La sensibilitat lingüística envers el gènere femení a través de formes més adequades corre en paral·lel amb el progrés social i la conquesta gradual de drets materials (i no només formals) de les dones. Tot i això, no hem d'oblidar que la gramàtica té unes normes que no hem de vulnerar si no és estrictament necessari o convenient. En qualsevol cas, en la redacció d'un text (sigui jurídic o no) caldrà evitar l'ambigüitat, l'asimetria en el tracte entre dones i homes i la invisibilització d'unes o altres.

1. L'**ambigüitat** en la interpretació d'una paraula es dona quan pot ser entesa com a exclusivament masculina o com a genèrica: "Els *homes* són iguals davant la llei" (I les dones?).
2. L'**asimetria** en el tracte de dones i homes fa que les dones quedin subordinades als homes o siguin tractades com a inferiors: "El pare té dret a registrar el seu fill amb el seus cognoms; les mares, *també*" (Per què no "el pare i la mare", en peu d'igualtat?).
3. La **invisibilització** és fer desaparèixer les dones com a subjectes del discurs: "El *pare* té dret a registrar *el seu fill* amb el seus cognoms" (Si no hi ha un altre article que disposi el mateix per la *mare* i en relació a *la filla*, sembla que aquestes ni poden constar com a mares ni com a filles!).

Com a recomanacions generals i de partida, podem dir que (CUENCA 2012):

1. Cal respectar les **normes gramaticals**.
2. Cal vetllar tant com sigui possible per l'**economia i elegància** lingüístiques i evitar formes excessivament complexes o difícils de dir o llegir.
3. Cal **no alterar el significat** del text de partida amb l'ús de l'alternativa.
4. Cal tenir en compte la **coherència** de les solucions adoptades al llarg del text.

(Al llarg de la guia, incidirem en aquestes i altres recomanacions.)

2.2. Ús inclusiu o igualitari de la llengua

1. La **voluntat** de no discriminar les dones s'ha de fer palesa al llarg del text. Així doncs, cap de les següents opcions o clàusules són encertades:

1. Incloure una declaració inicial del tipus:

“En aquest contracte, no es discrimina ningú per rao de sexe.” (...I després fer-ho fent servir construccions androcèntriques o masculins genèrics al llarg del document.)

2. Incloure una nota o clàusula de salvaguarda que indiqui que l'ús del masculí no s'ha d'entendre com a sexista:

“Per facilitar la lectura del document, entendrem que les paraules que fan referència a persones en sentit genèric tenen valor masculí o femení.”

3. Redactar tota una frase en masculí incloent només en un punt que també es fa referència al femení, i menys encara com un apèndix o entre parèntesis:

“Demà es tanca el termini per presentar sol·licituds per a la contractació d'**un professor associat (home o dona)**. Els aspirants hauran de presentar l'imprès al Registre General de la Universitat”.

2. Fer un ús igualitari de la llengua no és una qüestió purament gramatical que depengui de retocar una (o diverses frases aïllades, també téa veure amb el contingut dels textos i amb la manera de triar, presentar i distribuir la informació referida a homes i dones.

2.3. El masculí genèric

1. El masculí és el gènere no marcat gramaticalment, de manera que es pot fer servir en dos casos:
 - a. *Per a designar els individus de sexe masculí de manera específica:*
“Recentment, s’ha publicat un estudi sobre noves masculinitats en el qual participaven catalans nascuts entre 1970 i 1980”.
 - b. *Per a parlar d’homes i dones conjuntament, com a éssers humans:*
“Durant el mes de juny, es preveu administrar la vacuna contra el virus de la Covid-19 a als catalans nascuts entre 1940 i 1950”. A aquest segon cas es l’anomenat *masculí genèric*.
2. Des d'un punt de vista exclusivament gramatical, l'ús del masculí genèric en singular (*el català*) i en plural (*els catalans*) per a designar tots els individus d'una espècie no presenta objeccions.
 - No obstant això, l'ús sistemàtic del masculí genèric en el text o en el discurs pot resultar inapropiat, ja que, com dèiem fa una estona (CUENCA 2012):
 1. Oculta la presència de dones.
 2. Pot resultar ambigu (sovint no sabem si estem parlant d’homes i dones o només d’homes).

3. En molts casos, indica un ús sexista del llenguatge.
- Una altra cosa és que qui així s'expressi en sigui o no conscient, tingui o no la voluntat de corregir-ho o, simplement sàpiga com fer-ho.
1. Hi ha qui, per comprovar si una frase o text és o no sexista, proposa aplicar l'anomenada **regla d'inversió**: substituir la paraula o expressió dubtosa per la del gènere contrari i comprovar si resulta inadequada.
 2. Sigui com sigui, si es vol promoure un llenguatge que reflecteixi la igualtat entre dones i homes, cal enginyar **estratègies inclusives** i posar-les en pràctica com a alternatives al masculí genèric.
 3. Tot i això, no és recomanable eliminar-lo en tots els casos sense fer una valoració prèvia. El masculí genèric, especialment en plural, **pot mantenir-se** en els casos següents:

1. En la referència a grups d'homes i dones identificats pels noms:

- Maria Dalmau i Joan Dalmau són **l'hereva i l'hereu** de Dolors Coromines, casada amb Josep Dalmau.
- Maria Dalmau i Joan Dalmau són **els hereus** de Dolors Coromines.

2. En la referència a persones indeterminades si s'usa una quantificació (*dos de cada deu, cada, la majoria de...*).

- La proporció entre jutges i fiscals oscil·la entorn d'un 50%; és a dir, **per cada dos jutges o jutgesses** hi ha **un o una** fiscal. →
- La proporció entre jutges i fiscals oscil·la entorn d'un 50%; és a dir, **per cada dos jutges** hi ha **un** fiscal.

- Passem, doncs, a exposar tot un seguit d'estratègies per **evitar la discriminació sexista** en el llenguatge jurídic. Les solucions que

proposem només són això, possibles opcions pensades per a uns supòsits hipotètics: **no es poden aplicar mecànicament**, sinó que s'han d'estudiar cas per cas, més encara tenint en compte que estem treballant amb una classe de textos que tenen uns efectes jurídics per a les persones. Cal tenir sempre en compte el **context**, perquè no totes les solucions són adequades a tot arreu, i procurar que en resulti un **llenguatge natural**. Cap dels recursos que us proposem transgredeix les normes gramaticals del català.

2.4. Recursos i estratègies per evitar un ús sexista del llenguatge jurídic

2.4.1. Tipus de recursos

Tot i que gramaticalment en català i en castellà el **masculí** pot tenir un **ús no marcat** i referir-se de manera general a homes i a dones, tant en singular com en plural hi ha diverses estratègies alternatives per visibilitzar ambdós sexes:

1. **Recursos inclusius:** inclouen tots dos sexes

1. **Mots invariables:** tenen la mateixa forma per al masculí que per al femení: *agent, professional, causahavent*.
2. **Mots epicens:** tenen un gènere gramatical inherent i arbitrari, i designen indiferentment homes i dones: *persona, víctima*.
3. **Mots col·lectius:** designen un conjunt de persones: *alumnat, cos, grup*.
4. **Mots i expressions despersonalitzats:** fan referència a la funció (o acció) que fa o exerceix la persona (*tutela, maternitat*), a l'organisme (o unitat) des d'on la desenvolupa (*notaria, serveis d'atenció a la dona*), a la seva titulació, etcètera.

2. **Recursos visibilitzadors:** fan visibles les dones i els homes en el discurs, com ara l'ús de les **formes dobles** preferiblement coordinades amb *i* o *o*, i només molt excepcionalment (però no en els textos legals), juxtaposades amb mecanismes gràfics (barres, guions o parèntesis): *legataris i legatàries, substituïts o substituïtes*.

2.4.2. Recomanacions

De manera general, cal tenir en compte les recomanacions següents (anirem recordant aquestes recomanacions al llarg de la Guia):

- 1.ª **Si coneixem o podem conèixer el sexe de la persona** a qui ens adrecem o a qui fem referència, no serà admissible aplicar-li un gènere que no correspon.
- 2.ª **En textos que poden adreçar-se tant a homes o a dones** (com les lleis), caldrà fer ús de formes no discriminatòries i inclusives dels dos sexes com les que aquí proposem.
- 3.ª Són preferibles els **recursos inclusius davant de les formes dobles**, perquè tenen l'avantatge que afavoreixen la claredat i la fluïdesa del text. A l'hora de triar el recurs més adequat, cal que tinguem en compte el tipus de text, el context, l'intratext i a qui va destinat (entre d'altres coses).
- 4.ª **En textos que han d'aplicar-se durant un temps llarg** (com les lleis), serà preferible usar col·lectius, genèrics o formes dobles, procurant, en aquest darrer cas, que la redacció no resulti enfarfegada.
- 5.ª **Quan l'aplicació de les formes dobles en plural vagi en detriment de la claredat i la fluïdesa del text** o en contra del sentit comú, haurem de sopesar si convé usar el **masculí plural**. En aquests casos, només farem servir les formes dobles en plural quan hi hagi la voluntat explícita de visibilitzar la presència de tots dos sexes en el discurs.

6.ª **Dins de textos llargs** no és recomanable usar les formes dobles de manera reiterada, perquè compliquen la redacció i poden dificultar la lectura. Les reservarem, doncs, per aquells casos en què no hi hagi una altra solució o el fet d'adoptar-la pugui crear ambigüitat o canviar el significat del text.

3. Guia per a un ús inclusiu de llenguatge jurídic (II). Condicions d'ús i observacions de les principals estratègies alternatives al masculí genèric

3.1. Ús de la forma femenina

3.1.1. Condicions d'ús i observacions

1. Quan ens referim a **una o més persones concretes** (és a dir, quan sabem que són homes, dones o persones genèricament indefinides), hem de fer servir la forma gramatical que els correspongui d'acord amb el seu gènere sentit (masculí, femení o no binari), **sobretot en les referències a professions, càrrecs i titulacions**. Per tant, si sabem que la persona de qui parlem és una dona (o més d'una), és obligat refer-s'hi en femení tant en singular com en plural.

- La meva (o el meu) **advocat**. →
- La meva **advocada**.

- Núria Esteve i Laia Baró, **doctorands**. →
- Núria Esteve i Laia, **doctorandes**.

- **El conseller de Justícia** de l'actual mandat, Esther Capella. →
- La **consellera de Justícia** de l'actual mandat, Esther Capella.

- Francesca Puigpelat, **exdegà / antic degà** de la Facultat de Dret de la UAB. →
- Francesca Puigpelat, **exdegana / antiga degana** de la Facultat de Dret de la UAB.

- La **president** de la Secció de persona i família de la Comissió de Codificació del Dret Civil de Catalunya. →
- La **presidenta** de la Secció de persona i família de la Comissió de Dret Civil de Catalunya. [Actualment és una dona i es diu M.^a del Carmen Gete-Alonso.]

- Sandra Esteve, **professor adjunt**. →
- Sandra Esteve, **professora adjunta**.
- **El síndic de greuges** de Barcelona. →
- **La síndica de greuges** de Barcelona . [Actualment és una dona i es diu M^a. Assumpció Vilà.]

2. Quan hi ha una **única forma per al masculí i per al femení**, com a element diferenciador podem fer servir **l'article** femení determinat (*la, les*), l'indeterminat (*una, unes*) o les formes femenines de l'**adjectiu demostratiu** (*aquesta, aquella*), l'**indefinit** (*algunes, diverses...*), dels **numerals** (*dues, segona...*) i d'alguns **quantitatius** (*poques, unes quantes, moltes...*).

- Alguns **mots invariables** d'ús freqüent en els textos jurídics són: *cap, causant, causahavent, demandant, fiscal, oficial, titular...*

- **la causant** de l'herència; **les causants** de l'herència
- **l'oficial** de justícia; **les oficials** de justícia
- **la titular** del dret de propietat; **les titulars** del dret de propietat
- **una fiscal** de menors; **unes (quantes) fiscals** de menors
- **una demandant** de filiació; **dues demandants** de filiació
- **una cap** de Departament; **moltes** (o **diverses**) caps de Departament

3. Quan les **denominacions de professions, càrrecs i titulacions** estan compostes per un **nom i un adjectiu**, també hem de fer servir la **forma masculina o femenina** segons la persona a la qual es refereixen. Cal tenir en compte que algunes paraules són invariables.

- L'**enginyera** (o la pèrit) **agrònom** i l'enginyer tècnic agrícola. →
- L'**enginyera** (o la pèrita) **agrònoma** i l'enginyer tècnic agrícola.
- La **directora adjunt** a Gerència. →
- La **directora adjunta** a Gerència.

- La Patrícia és **auxiliar administratiu**. →
- La Patrícia és **auxiliar administrativa**.

4. Si estem redactant un text que ha de ser vàlid durant un temps prou llarg (com ara una resolució o una llei), convé utilitzar un **nom genèric** o una **denominació doble**, en previsió que aquell càrrec pugui ser ocupat més endavant per una altra persona.

- **El propietari** ha d'avisar amb vint dies d'antelació a l'arrendatària. →
- La **propietat** ha d'avisar amb vint dies d'antelació.

- Correspon al **marmessor** fer complir la voluntat del **testador**. →
- Correspon a la **marmessoria** fer complir la voluntat del **testador o testadora**.

3.1.2. Formes femenines de professions, oficis, càrrecs, titulacions i altres mèrits o ocupacions

1. Per saber com és la forma femenina d'un nom de professió, ofici, càrrec o titulació, consulteu el DIEC. També us poden ajudar algunes de les obres que incloem a la bibliografia.
2. Per saber com és la forma femenina d'un nom de professió, ofici, càrrec o titulació consulteu el DIEC.

3.2. Formes genèriques i altres expressions personalitzades

3.2.1. Ús de noms invariables i epicens

1. Quan **no ens referim a una persona concreta**, en comptes del masculí singular com a **recurs inclusiu**, és preferible fer servir **mots invariables** (*responsable*) i **mots epicens** (*persona*) i sempre que (en el cas dels invariables) no s'acompanyin d'article o apòstrof que en pugui marcar el gènere.

2. Els **mots invariables** tenen la mateixa forma per al masculí i per al femení (*comercial, docent, estudiant*).

- Alguns **mots invariables** d'ús freqüent en els textos jurídics són: *agent, auxiliar, cap, causant, causahavent, demandant, denunciant, especialista (en Dret civil, de família), fiscal, oficial, responsable, sotasignant, titular...*

- No hi ha **coordinador** d'Àrea. →
- No hi ha coordinació a l'Àrea.
- No hi ha cap **persona responsable** de coordinar l'Àrea.

- Es busca **encarregat** de formar juristes en pràctiques. →
- Es busca **responsable** de formació jurídica pràctica.

3. Els **mots epicens** tenen un gènere gramatical inherent i arbitrari i **designen indiferentment homes i dones** (*bebè, nadó, personatge*).

- Alguns **mots epicens** d'ús freqüent en els textos jurídics són: *infant, individu, ésser humà, part, persona, víctima...*

- Declaració de drets universals de l'**home**. →
- Declaració de drets **humans**.

- L'**home** té l'obligació de preservar el medi ambient. →
- L'**ésser humà** / la **humanitat** / l'**espècie humana** té l'obligació de preservar el medi ambient.

- S'ha de vetllar per l'interès del **menor**. →
- S'ha de vetllar per l'interès de l'**infant**.

- Declaració dels drets **nens**. →
- Declaració dels drets dels **infants**.

- La inscripció del **nounat** la poden fer la mare i el pare. →
- La inscripció del **nadó** la poden fer la mare i el pare. [*També: del **bebè** o de la **criatura**.*]

4. Com acabem d'avançar, algunes alternatives a l'ús genèric de la paraula *home* i *homes* són:

a. En singular (*l'home*): *l'home i la dona, l'individu, la persona, l'ésser humà, el gènere humà, la espècie humana humanitat, la gent...*

b. En plural (*els homes*): *l'home i la dona, els individus, les persones, els éssers humans, el gènere humà, la espècie humana humanitat, la gent...*

3.2.2. Ús de la paraula *persona*

1. L'ús de la paraula **persona**, amb un adjectiu o amb una frase **subordinada** que la qualifiquin, ens permet disposar d'un neutre ben habitual en la llengua comuna. És tan útil que ja s'ha fixat en algunes expressions del llenguatge administratiu i jurídic, com ara la *persona interessada*.

2. És un bon recurs fer servir la paraula **persones amb un adjectiu o frase subordinada** per referir-nos a un col·lectiu de manera respectuosa:

- els **adults** →
- les **persones** adultes
- els **avis**, els grans, els vells →
- les **persones** grans, les persones d'edat avançada, la gent gran
- els **discapacitats** →
- les **persones** discapacitades
- les **persones que** tenen alguna discapacitat
- les **persones** amb alguna discapacitat

- els **menors** (d'edat) →
- les **persones** menors (d'edat)

- els **migrats** →
- les **persones** migrades
- les **persones** que han emigrat de la seva terra

- els **refugiats** →
- les **persones** refugiades
- les **persones que** han hagut d'abandonar forçosament la seva terra (i demanen ser acollides en una altra)

- els **sense sostre** →
- les **persones** sense sostre
- les **persones que** no tenen sostre

3. També es pot fer servir per no abusar dels **determinants i pronoms indefinits masculins** (*algú, alguns, cert, certs, determinat, determinats, molts, pocs, tots...*) :

- **algú** →
- **alguna** persona

- **algun** individu; **alguns** individus →
- **alguna** persona; **algunes** persones

- **cert** individu; **certs** individus →
- **certa** persona; **certes** persones

- **molts** →
- **moltes** persones

- **molts** individus →
- **moltes** persones

- **pocs** →
- **poques** persones
- **pocs** individus →
- **poques** persones
- **tots** →
- **totes** els persones
- **tots** els individus →
- **totes** les persones

4. Algunes **expressions amb la paraula *persona*** d'ús freqüent en els textos jurídics són:

- l'afectat; els afectats →
- la **persona** afectada; les persones afectades
- el beneficiari; els beneficiaris →
- la **persona** beneficiària; les persones beneficiàries
- el demandant; els demandants →
- la **persona** presenta la demanda; les persones que presenten la demanda
- l'encarregat; els encarregats →
- la **persona** encarregada; les persones encarregades
- l'interessat; els interessats →
- la **persona** interessada; les persones interessades
- el secretari; la secretària →
- la **persona** responsable de la secretaria
- el signant; els signants →
- la **persona** que signa; les persones que signen

- el sol·licitant; els sol·licitants →
- la **persona** sol·licitant o que sol·licita; les persones sol·licitants o que sol·liciten
- el titular; els titulars →
- la **persona** titular o que té la titularitat; les persones titulars o que tenen la titularitat
- l'usuari; els usaris →
- la **persona** usuària; les persones usuàries

- Vegem-ne alguns exemples:

- Es podrà requerir a l'**afectat o afectada** que aporti les proves necessàries a fi de demostrar els danys soferts. →
- Es podrà requerir a la **persona afectada** que aporti les proves necessàries a fi de demostrar els danys soferts.
- L'acceptació es formalitzarà mitjançant un document normalitzat convenientment complimentat i signat pel **beneficiari o beneficiària** de l'herència. →
- L'acceptació es formalitzarà mitjançant un document normalitzat convenientment complimentat i signat per la **persona beneficiària** de l'herència.
- Per defecte, l'**encarregat o encarregada** d'executar l'herència és nomenat en testament. →
- Per defecte, la **persona encarregada** d'executar l'herència és nomenada en testament.
- Per defecte, la **persona que tingui el deure** d'executar l'herència és nomenada en testament.
- L'**interessat o interessada** a participar en el concurs ha de presentar la sol·licitud en el termini de quinze dies naturals a partir de la publicació de la convocatòria. →

- La **persona interessada** a participar en el concurs ha de presentar la sol·licitud en el termini de quinze dies naturals a partir de la publicació de la convocatòria.
- La **persona que tingui interès** a participar en el concurs ha de presentar la sol·licitud en el termini de quinze dies naturals a partir de la publicació de la convocatòria.
- Cal que **el representant o la representant** de l'infant signi aquest document.
→
- Cal que **la persona que representa** l'infant signi aquest document.
- El pagament de la quota s'ha de fer per domiciliació bancària mitjançant un rebut a nom del **titular** del compte corrent. →
- El pagament de la quota s'ha de fer per domiciliació bancària mitjançant un rebut a nom a nom de **la persona titular** del compte corrent.
- El pagament de la quota s'ha de fer per domiciliació bancària mitjançant un rebut a nom a nom de **la persona que sigui titular** del compte corrent.

3.2.3. Ús de la paraula *part*

- La paraula *part* és un cas semblant al de la paraula *persona* i s'utilitza sovint en llenguatge administratiu i jurídic.

- **El demandant o la demandant** al·lega la vulneració del seu dret a defensa, així com la violació del principi de proporcionalitat. →
- **La part demandant** al·lega la vulneració del seu dret a defensa, així com la violació del principi de proporcionalitat.

- Alguns **mots epicens** d'ús freqüent en els textos jurídics són:

- l'arrendatari → la **part** arrendatària
- l'afectat; els afectats → la **part** afectada
- el demandant; els demandants → la **part** demandant
- el denunciant; els denunciants → la **part** denunciant

- el contractant; els contractants → la **part** contractant
- l'interessat; els interessats → la **part** interessada

3.2.4. Ús del pronom relatiu *qui*

1. L'ús del relatiu *qui* és especialment útil en determinats textos normatius per substituir el **masculí singular o les formes dobles**.

- **El demandant; el o la demandant.** →
La **persona que** presenta la demanda.
Qui presenta la demanda.
- **El denunciant; el o la denunciant.** →
La **persona que** presenta la denúncia.
Qui presenta la denúncia.
- **El representant legal de l'empresa; el o la representant legal de l'empresa.**
→
La **persona que** representa legalment l'empresa.
Qui representa legalment l'empresa.
- Documentació **del sol·licitant** de l'ajuda. →
Documentació **de qui** sol·licita l'ajuda.
- **El sol·licitant d'asil; el o la sol·licitant d'asil.** →
La **persona que** sol·licita asil.
Qui sol·licita asil.
- **El sotasignant; el o la sotasignant.** →
La **persona que** signa.
Qui signa.

3.2.5. Ús de noms col·lectius o expressions *col·lectives*

1. Per designar una **pluralitat de persones** d'un mateix grup, estament o categoria professional, l'ús del masculí amb valor genèric és el més habitual. Com ja hem explicat i debatut, **aquest ús és perfectament normatiu** i propi de moltes llengües (com la catalana, castellana, francesa o italiana), i no es pot considerar sexista. Simplement és la conseqüència que el masculí sigui la categoria no marcada. El que és sexista és l'ús que se'n fa.

- En aquests casos, per no abusar del masculí genèric, és recomanable fer servir **noms col·lectius** procurant no modificar el significat.

- drets de l'alumne → drets de **l'alumnat**
- costums del bon pagès → costums de la **bona pagesia**

- Són noms col·lectius: *alumnat, classe, col·legi, comunitat, cos, cúpula, equip, grup, pagesia, plantilla, personal, població, poble...*

- els alcaldes i regidors → les **autoritats** municipals
- els alumnes → **l'alumnat**
- els alumnes i els professors de la universitat → la **comunitat** universitària
- els andorrans → el **poble** andorrà, la **població** d'Andorra, la **gent** d'Andorra
- els ciutadans → la ciutadania
- els electors → l'electorat
- els homes → l'**espècie** humana, el **gènere** humà, la **gent**, la **humanitat** [v. ...]
- els immigrants → la **població** immigrant
- els investigadors → el **personal** investigador
- els joves → la **joventut**
- els jutges → la **judicatura**, el **cos** judicial, les **autoritats** judicials
- els metges → el **cos** mèdic, el **personal** mèdic, l'**equip** mèdic
- els nens → la infància, la mainada, la quitxalla
- els notaris → el **cos** notarial
- els perits (o pèrits) → el **cos** pericial, les **autoritats** pericials
- els pagesos → la **pagesia**

- els polítics → la **classe** política
- els professors → el **professorat**, el **personal** docent, l'**equip** docent
- els treballadors → el **personal**, la **plantilla**
- els veïns → el veïnat, la **comunitat** de veïns
- els vells → la **gent** gran
- tots → **tothom**

2. Com a criteri general, en la redacció de normes **preval el càrrec o l'òrgan sobre la persona concreta** que l'ocupa o n'és la responsable en un moment determinat i, **per assegurar la validesa** general dels documents, cal tenir en compte que els càrrecs poden ser ocupats tant per homes com per dones i **evitar l'ús del masculí per generalitzar**.

- La candidatura a **president**. →
- La candidatura a la **presidència**.
- La sol·licitud s'ha de fer arribar **al degà**. →
- La sol·licitud s'ha de fer arribar al deganat.
- Per resolució del **director general**. →
- Per resolució del director o directora general.

3. Volem deixar ben clar, una vegada més, que no es tracta d'aplicar indiscriminadament aquestes o altres fórmules, perquè no totes **funcionen** en tots els contextos. És bo tenir-les presents i recórrer-hi quan ens calgui, però posant sempre molta atenció a no canviar el significat del que volem dir a l'hora d'aplicar-les.

3.3. Formes neutres o despersonalitzades

1. [En els últims exemples hem mostrat construccions metonímiques en què l'acció, la funció o l'organisme substitueixen la persona. Tot seguit, posem més exemples d'aquestes construccions i d'altres que també tenen referents no personals.]

- Podem substituir les **denominacions referides a persones** per expressions amb referents no personals: en lloc de designar la **persona**, podem:
 - a. Referir-nos a la **funció** que exerceix la persona;
 - b. Referir-nos al **lloc**, organisme o unitat on es porta a terme aquesta activitat;
 - c. **Canviar la redacció** de la frase o
 - d. Fer servir **determinats adjectius**.

3.3.1. Referència a la funció que exerceix la persona

- Aquesta estratègia consisteix a **ometre el subjecte** expressat en masculí genèric i, en el seu lloc, **nominalitzar** la funció o activitat que fa: *assessorament, direcció, docència, (impartir) justícia, mediació, presidència, representació, tutela, tutorització...*

- **Els jutges** no saben com resoldre aquest problema. →
- **La justícia** no sap com resoldre aquest problema.
- Hauríem de recórrer a un **mediador** familiar. →
- Hauríem de recórrer a la **mediació** familiar.
- Aviat hi haurà eleccions a **president** de la Comissió. →
- Aviat hi haurà eleccions a la **presidència** de la Comissió.
- Us presentem una guia de bones pràctiques per a l'**assessor en llenguatge jurídic inclusiu**. →
- Us presentem una guia de bones pràctiques per a l'**assessorament en llenguatge jurídic inclusiu**.
- La tasca de **director i tutor** de tesi no és prou reconeguda. →
- La tasca de **direcció i tutorització** de tesi no és prou reconeguda.

3.3.2. Referència al lloc, organisme o unitat on es porta a terme l'activitat que fa la persona

- Aquesta estratègia consisteix a **substituir la funció del subjecte** expressada en masculí genèric (*alcalde, assessor jurídic*) pel lloc on l'exerceix (organisme, unitat, etcètera): *alcaldia, consergeria, delegació, notaria, oficina, procuradoria, registre, serveis jurídics, tribunal, unitat...*

- No hi va assistir **el delegat** del govern. →
- No hi va assistir la **delegació** del govern.

- Truqueu a un **assessor jurídic**. →
- Truqueu a **serveis jurídics**.

- La sol·licitud s'ha de dirigir al **secretari**. →
- La sol·licitud s'ha de dirigir a la **Secretaria**.

- La gestió dels ISBN correspon al **tècnic de publicacions**. →
- La gestió dels ISBN correspon a la **Unitat de Publicacions**.

3.3.3. Ús d'expressions despersonalitzades que impliquen canvis de redacció

1. Una altra possibilitat per evitar l'ús del masculí singular com a genèric o les formes dobles és fer ús d'expressions despersonalitzades que sovint impliquen canviar lleugerament la redacció.
2. Com a expressions despersonalitzades, podem fer servir, entre d'altres:
 - Perífrasis verbals
 - caldre + infinitiu (**Cal registrar-se**)
 - haver de + infinitiu (**Ha de registrar-se**)
 - poder + infinitiu (**Pot registrar-se**)
 - acabar de + infinitiu (**Acaba de registrar-se**)

- Verbs impersonals:
 - Infinitiu (**Registrar-se** no té preu; Cal **tenir** interès a fer-ho)
 - Haver (**Hi ha** interès per registrar-se)

- **L'usuari interessat** ha de portar dues fotografies. →
- **Cal** portar dues fotografies.
- **Ser col·legiat** no té preu. →
- **Col·legiar-se** no té preu.
- Són requisits d'accés: ser **llicenciat, enginyer, arquitecte, graduat, diplomad** o **enginyer tècnic** amb l'especialitat docent. →
- Són requisits d'accés: **tenir un títol** de llicenciatura, enginyeria, arquitectura, grau, diplomatura o enginyeria tècnica amb l'especialitat docent.
- Per estudiar Dret cal **estar interessat** en les regles que ordenen les persones i les relacions en una societat. →
- Per estudiar Dret cal **tenir interès** per les regles que ordenen les persones i les relacions en una societat.
- Un cop donat d'alta el servei del Col·legi, **l'usuari pot** gestionar els recursos que aquest posa al seu abast. →
- Un cop donat d'alta el servei, **es poden gestionar** els recursos disponibles que el servei del Col·legi posa al servei de les persones usuàries.
- Qui sigui **nou** a la comunitat, ha de fer-ho saber a l'administració de finques. →
- Qui **acabi d'arribar** a la comunitat, ha de fer-ho saber a l'administració de finques.

3.3.4. Ús de l'adjectiu

- Per evitar fer servir el masculí singular com a genèric, podem provar de convertir una forma nominal (*de + nom*) en adjectiu.

- Declaració de drets universals de l'**home**. →
- Declaració de drets **humans**.

- Declaració dels drets **nens**. →
- Declaració dels drets dels **infants**.

- Per poder interposar un recurs, cal esperar a la sentència **del jutge**. →
- Per poder interposar un recurs, cal esperar a la sentència **judicial**.

- Per justificar la baixa, cal que presenti un informe **del metge**. →
- Per justificar la baixa, cal que presenti un informe **mèdic**.

- Per donar corroborar els arguments de la demanda, adjuntem un informe **del pèrit**. →
- Per donar corroborar els arguments de la demanda, adjuntem un informe **del pèrit**.

- Hi ha molts recursos útils per a la tasca **del professor**. →
- Hi ha molts recursos útils per a la tasca **docent**.

- L'equip **del rector** ha fet molt bona feina. →
- L'equip del **rectorat** ha fet molt bona feina.

3.3.5. Canvis de pronoms

- En determinats casos, alguns **pronoms amb marca de gènere** (*els que, tots, -lo, -los*) poden substituir-se per pronoms sense marca de gènere (*qui, tothom, -vos...*).

- **Tots** van assistir a la lectura del testament. →
- **Tothom** va assistir a la lectura del testament.
- **Els que** van assistir a la lectura del testament hi anaven de manera interessada. →
- **Qui** va assistir a la lectura del testament hi anava de manera interessada.

3.4. Altres formes de redacció creatives

- De vegades, el recurs més útil i eficient és fer **petits canvis de redacció**. Recordeu que, com la resta de recursos, no es poden utilitzar arbitràriament o de manera sistemàtica, sinó sempre depenent del context. Aquests canvis (alguns dels quals ja hem avançat) poden consistir en:

1. Canviar el **determinant amb marca de gènere** (*els, els, un, uns, algun, alguns, tot, tots, cert, certs...*) per un **pronomen** o un **altre determinant que no en tingui** (*cada, cadascú, cap, ningú, qualsevol, tothom...*).

- S'espera que el coneixement que **un parlant** té de la seva llengua vagi creixent al llarg de la seva vida. →
- S'espera que el coneixement que **qualsevol parlant** té de la seva llengua vagi creixent al llarg de la seva vida.

2. Canviar l'**adjectiu** o el **substantiu variable** (*pobre, pobra*) per un **d'invariable** (*indigent*).

- El carnet **d'alumne** [que també podria ser **d'alumna**] et dóna molts avantatges. →
- El carnet **d'estudiant** et dóna molts avantatges.
- Barcelona té massa **ciutadans** [i **ciutadanes!**] . →
- Barcelona té massa **habitants**.

3. Fer servir un **pronoms** o una paraula que funcioni com a tal en comptes d'un nom.

- Miren d'entendre's **entre ells**. →
- Miren d'entendre's **mútuament**.

- **El sol·licitant** de refugi ha de provar la seva situació de necessitat. →
- **Qui** sol·liciti refugi ha de provar la seva situació de necessitat.

- **El** demandant d'una prestació d'atur ha de fer-ho dins d'uns terminis específics. →
- **Qui** presenti la demanda **de prestació d'atur** ha de fer-ho dins d'uns terminis específics.

4. Utilitzar la **passiva reflexa** en lloc de la **veu activa** (*es + verb; se + verb*).

- Hem de procurar que **els empresaris reconeixin** la tasca de cura que fan les dones. →
- Hem de procurar que **es reconeixi** la tasca de cura que fan les dones.

5. Usar la **veu passiva** en lloc de **la veu activa**

- Estar **obligat** a complir un deure. →
- **Tenir l'obligació** de complir un deure.

- He respost que hi estava **interessat**. →
- He respost que **hi tenia interès** (o que **m'interessava**).

- El rector o rectora **està obligat** a convocar la reunió amb una setmana d'antelació. →
- El rector o rectora **ha de convocar** la reunió amb una setmana d'antelació.

6. Usar un **verb** en lloc de **l'adjectiu** o el **nom**.

- Cal decidir qui serà **el coordinador** d'aquest cas. →
- Cal decidir **qui coordinarà** aquest cas.

- No sabem qui serà **el primer participant**. →
- No sabem **qui participarà primer**.
- Quan **l'usuari** sol·liciti la devolució de la fiança, haurà d'aportar fotocòpia de la llicència. →
- Quan **se sol·liciti** la devolució de la fiança, haurà d'aportar fotocòpia de la llicència.

7. Fer servir **adjectius equitatius**, com ara *docent, funcional, notarial, humà, infantil, judicial, juvenil, pericial...*

- Heu de comptar amb l'autorització del **jutge**. →
- Heu de comptar amb l'autorització **judicial**.
- És un acte fet per **notari**. →
- És un acte **notarial**.
- Demanarem l'opinió d'un **pèrit**. →
- Demanarem l'opinió **pericial**.

3.5. Formes dobles (femení i masculí alhora)

1. Quan no podem fer servir formes genèriques personalitzades o despersonalitzades, podem optar per emprar la **forma femenina i la masculina alhora**, especialment en singular.
 2. Les formes dobles són un **recurs** que es pot utilitzar quan hi ha una **intenció manifesta de fer visibles les dones**, una intenció que s'ha de manifestar quan fem referència a **càrrecs, professions, titulacions o altres mèrits** que són o poden ser ocupats, exercits o detentats per dones.
- Tot i això, cal tenir en compte que es tracta d'un recurs que pot allargar el text i dificultar-ne la lectura; per tant, **no ha de ser ni la primera ni l'única opció** per evitar el masculí singular com a genèric.

3.5.1. Condicions d'ús

1. En **documents normatius**, en previsió que el càrrec de què es parla pugui ser ocupat indistintament per un home o una dona, o que la normativa que s'estableix afecti tant un home com una dona, fem servir la **forma doble** per fer referència a una **persona indeterminada en singular**.

- Les funcions del **degà** són: ... →
- Les funcions del **del degà o degana** són: ...

- La duració del mandat del **director** del centre és de tres anys. →
- La duració del mandat del **director o directora** del centre és de tres anys.

- La resolució dels recursos que s'interposin contra les citades resolucions correspondrà al **secretari** general. →
- La resolució dels recursos que s'interposin contra les citades resolucions correspondrà al **secretari o secretària** general.

- El **progenitor** amb un infant de menys d'un any té dret a gaudir d'un permís de **maternitat o paternitat**. →
- La **progenitora o progenitor** amb un infant de menys d'un any té dret a gaudir d'un permís de **maternitat o paternitat**. [Es pot afegir: *respectivament*].
- La **mare o pare** amb un infant de menys d'un any té dret a gaudir d'un permís de **maternitat o paternitat**. [Es pot afegir: *respectivament*].

- El **rector** de la Universitat és la persona encarregada de resoldre els recursos d'alçada contra la resolució d'ajuts →
- El **rector o rectora** de la Universitat és la persona encarregada de resoldre els recursos d'alçada...

- És responsabilitat **del tutor**... →
- És responsabilitat del **tutor o tutora** (o de **la persona que exerceix les funcions de tutela**)...

2. En aquest tipus de documents, **no** s'ha d'utilitzar el recurs de **posar una nota o una disposició addicional** per explicitar que, al llarg del text, el masculí fa referència tant a homes com a dones.
3. Tot i això, en determinats **documents llargs**, especialment els **normatius**, com que l'ús sistemàtic de les formes dobles de càrrecs allarga el text i en dificulta la lectura, cal valorar els límits d'aquest recurs i fer-lo compatible amb d'altres. (Més d'una Guia proposa que en casos extrems fins i tot s'hauria de fer compatible amb l'ús del **masculí singular com a genèric**).

3.5.2. Ordre dels elements

1. La paraula masculina i la femenina s'uneixen amb les **conjuncions i o bé o** i s'escriuen en l'ordre que es vulgui.
2. L'ordre habitual és presentar la **forma masculina seguida de la femenina**.

- Lectura del testament del **causant o la causant**
- Acceptació de l'**hereu o hereva**
- Signatura del **pare o mare**.
- Nomenament de **tutor o tutora**.
- Elecció del **síndic o síndica de greuges**.

3. També es pot optar per l'ordre invers, i presentar **primer la forma femenina i després la masculina**.

- **La fideïcomitent o el fideïcomitent** és la persona que estableix un fideïcomís.
- Espero que **la jutgessa o jutge** s'expressin de manera clara i inclusiva.
- **La marmessora o marmessor** és la persona encarregada de fer complir la voluntat de qui atorga testament.

4. És recomanable **alternar l'ordre** de les formes femenines i masculines al llarg del text.

5. Alguns autors proposen d'emprar **l'article masculí i l'article femení alhora** davant dels substantius que facin referència a homes i dones indistintament (*el i/o la, els i/o les, la i/o el, les i/o els*). Tanmateix, aquesta solució presenta problemes gràfics i fins i tot gramaticals en alguns casos.

- **Les i els** joves. [Acceptat, però no aconsellable]
- **El o la** cap. [Acceptat, però no aconsellable]

3.5.3. Concordança amb adjectius, determinants i pronoms

1. La **concordança de l'adjectiu o participi es fa amb el nom masculí tant en singular com en plural** que en aquest cas s'escriu **abans del femení**, per evitar frases ambigües o equívokes.

- a. Concordança de la forma doble en singular amb el participi en masculí

- El **president o presidenta** de la Comissió és **escollit** cada tres anys.
- El **notari o notària encarregat** de llegir el testament ho ha de fer en la llengua en què aquest estigui redactat.

- b. Concordança de la forma doble en plural amb l'adjectiu en masculí

- Els propietaris i les propietàries més **afectades**. (1) [incorrecte]
 - Els propietaris i les propietàries més **afectats**. (2) [incorrecte]
 - Els propietaris i les propietàries més **afectats**. (3) [correcte]
- El primer exemple (1) no es considera correcte perquè la interpretació gramatical és que solament han resultat afectades les dones. El segon exemple (2) és totalment correcte, però podria ser interpretat de dues maneres: que tant els homes com les dones han resultat afectats o que només ho són els homes. La tercera proposta (3) en canvi, no permet cap tipus d'ambigüitat.]

3. També es fa la concordança únicament en masculí si el substantiu s'ha de substituir per un **pronomen feble**:

- Parleu amb el defensat o defensada per **informar-lo o informar-la...** →
- Parleu amb el defensat o defensada per **informar-lo...**

4. En el cas dels **articles**, és convenient no estalviar-ne cap en les **dobles formes coordinades amb la conjunció i**.

- **El funcionari i la funcionària encarregats** del registre.
- El BOE preveu una plaça per a **un jutge i una jutgessa** en aquesta comarca.
- Ho han de fer **els delegats i les delegades**.

5. El cas de les **dobles formes coordinades amb la conjunció o i amb articles determinats** és més complicat, ja que, sobretot quan es fan en plural, tenen el risc que siguin interpretades com si ens referíssim a dos col·lectius diferenciats, quan realment el que volem és parlar de dones i homes conjuntament. La possibilitat de fer aquesta interpretació es pot reduir clarament si **doblem el nom però no l'article**.

- **El funcionari o funcionària** encarregat del registre...→
- **El funcionari o [-] funcionària** encarregat del registre...

- El BOE preveu una plaça per a **un jutge o una jutgessa** en aquesta comarca. →
- El projecte internacional preveu una plaça per per a **un jutge o [-] jutgessa**.

- Ho han de fer **els delegats o les delegades** del partit. →
- Ho han de fer **els delegats o delegades** del partit.

6. En els **textos legals i normatius**, per assegurar la validesa general dels documents, cal tenir en compte que els càrrecs poden ser ocupats tant per homes com per dones i **evitar l'ús del masculí singular per generalitzar**.

- Tanmateix, en aquests casos (i a diferència del que s'ha plantejat per al singular), hi ha qui desaconsella fer servir **les formes dobles de càrrecs en plural**, encara que puguin ser ocupats indistintament per homes i dones. Menys encara **en excés**, perquè dificultaria la llegibilitat i la claredat del text. Com a alternativa, proposen combinar les **formes dobles en singular** amb les **formes en masculí plural**.

- Òrgans unipersonals: **degà o degana; vicedegans i vicedeganes** amb funcions de direcció de titulació; **altres vicedegans i vicedeganes**; caps d'estudis, i **secretari o secretària** de la Facultat. →

- Òrgans unipersonals: **degà o degana; vicedegans** amb funcions de direcció de titulació; **altres vicedegans**; **caps** d'estudis, i **secretari o secretària** de la Facultat. →

7. Cal recordar que, en els documents normatius, no s'ha d'utilitzar el recurs de posar una nota o una disposició addicional per explicitar que, al llarg del text, el masculí fa referència tant a homes com a dones. (D'altra banda, això faria difícil justificar l'ús del masculí genèric en qualsevol cas, i per tant, seguir els consells que se'ns donen en el número anterior).

4. Reescriptura del Títol I del Llibre IV del Codi Civil de Catalunya a partir de les recursos proporcionats a la Guia

4.1. Reescriptura del Capítol I del Títol I. *La successió hereditària*

Article 411-1 *Universalitat de la successió*

L'**hereu** succeeix en tot el dret del seu **causant**. Conseqüentment, adquireix els béns i els drets de l'herència, se subroga en les obligacions del **causant** que no s'extingeixen per la mort, resta vinculat als actes propis d'aquest i, a més, ha de complir les càrregues hereditàries.

La **persona titular de l'herència** [*l'hereu o hereva / la persona que té dret a l'herència / qui assumeix el títol hereditari*], succeeix en tot el dret de **qui l'ha causada** [*de qui la causa / del causant o la causant / de la persona que la causa / de la persona causant*].

Article 411-2 *Obertura de la successió*

1. La successió s'obre en el moment de la mort del **causant**, al lloc on ha tingut el darrer domicili.

La successió s'obre en el moment de la mort de **qui la causa** [*del causant o la causant / de la persona*], al lloc on ha tingut el darrer domicili.

2. El **jutge** competent en matèria successòria és el del darrer domicili del **causant** i, a manca del darrer domicili conegut, el del lloc on es troba la major part dels béns.

L'**autoritat judicial** [*el jutge o jutgessa / el Jutjat*] competent en matèria successòria és el del darrer domicili del **causant o la causant** [*de la*

persona causant] i, a manca del darrer domicili conegut, el del lloc on es troba la major part dels béns.

Article 411-3 Fonaments de la vocació

1. Els fonaments de la vocació successòria són l'heretament, el testament i el que estableix la llei.
2. La successió intestada només pot tenir lloc en defecte d'**hereu instituït**, i és incompatible amb l'heretament i amb la successió testada universal.

La successió intestada només pot tenir lloc en defecte d'**hereu o hereva instituïts** [*en defecte d'hereva o hereu instituïts / en defecte de títol hereditari*], i és incompatible amb l'heretament i amb la successió testada universal.

3. La successió testada universal només pot tenir lloc en defecte d'heretament.

Article 411-4 Moment de la delació

1. La successió es defereix en el moment de la mort del **causant**.

La successió es defereix en el moment de la mort **de qui la causa** [*del causant o la causant / de la persona causant / de la persona*].

2. No obstant el que estableix l'apartat 1, en la institució sotmesa a condició suspensiva, l'herència es defereix en el moment en què es compleix la condició.
3. Els heretaments i els fideïcomisos es regeixen per llurs pròpies regles.

Article 411-5 Adquisició de l'herència

L'**hereu** adquireix l'herència deferida amb l'acceptació, però els efectes d'aquesta es retrotrauen al moment de la mort del **causant**.

L'**hereu o hereva adquireix** l'herència deferida amb l'acceptació, però els efectes d'aquesta es retrotrauen al moment de la mort **de qui la causa** [*del causant o la causant / de la persona causant*].

L'**acceptació del títol hereditari** [*de l'herència deferida*] **produeix l'adquisició**, però els efectes es retrotrauen al moment de la mort **de qui la causa**.

Article 411-6 Possessió

L'hereu que accepta l'herència solament en té la possessió si la pren, i s'entén que continua la del causant sense interrupció.

L'**hereu o hereva** que accepta l'herència solament en té la possessió si la pren, i s'entén que continua la de **qui l'ha causa** [*la del causant o la causant / la de la persona causant*] sense interrupció.

Article 411-7 Pactes successoris

Són nuls els contractes o pactes sobre successió no oberta, llevat dels que admet aquest codi.

Article 411-8 Inexistències de reserves i reversions legals

Els béns adquirits per títol successori o per donació d'acord amb aquest codi no estan subjectes a cap reserva hereditària ni reversió legal.

Article 411-9 Herència jacent

1. Quan l'herència està jacent, els **hereus cridats** només poden fer actes de conservació, defensa i administració ordinària de l'herència, incloent-hi la presa de possessió dels béns i l'exercici d'accions possessòries. Si els **cridats** a l'herència són diversos, estan legitimats individualment per a fer actes necessaris de conservació i defensa dels béns, però per als actes d'administració ordinària s'aplica el que l'article 552-7 estableix respecte a aquest tipus d'actes.

Quan l'herència està jacent, les **persones cridades** [*les persones que hi hagin / que han estat cridades*] només poden fer actes de conservació, defensa i administració ordinària de l'herència, incloent-hi la presa de possessió dels béns i l'exercici d'accions possessòries. Si les **persones cridades** [*que han estat cridades*] a l'herència són **diverses**, estan **legitimades** individualment per a fer actes necessaris de conservació i defensa dels béns, però per als actes d'administració ordinària s'aplica el que l'article 552-7 estableix respecte a aquest tipus d'actes.

2. Els actes a què fa referència l'apartat 1 no impliquen per ells mateixos acceptació, llevat que amb aquests actes es prengui el títol o la qualitat d'**hereu**.

Els actes a què fa referència l'apartat 1 no impliquen per ells mateixos acceptació, llevat que amb aquests actes es prengui el títol o la qualitat d'**hereu o hereva** [*de titular de l'herència / llevat que ... es prengui el títol hereditari*].

3. Si no hi ha cap **marmessor** o persona nomenada amb facultats per a administrar, l'autoritat judicial, a instància de qualsevol **hereu cridat**, pot nomenar un **administrador** perquè representi i administri l'herència d'acord amb el que estableix la legislació processal.

Si no hi ha cap **marmessor o marmessora** o persona nomenada amb facultats per a administrar [*si no hi ha cap persona que hagi estat designada com a marmessora o que tingui facultats per administrar / o amb facultats per administrar*], l'autoritat judicial, a instància de qualsevol **de les que hagin estat cridades a l'herència** [*dels hereus o hereves cridats a l'herència*], pot nomenar un **administrador o administradora** perquè representi i administri l'herència d'acord amb el que estableix la legislació processal.

4. Sempre que els **cridades** a l'herència siguin **diversos**, l'acceptació **d'un d'ells** extingeix la situació d'herència jacent. Mentre la totalitat dels **cridades** no accepta o no es produeix la frustració de les crides, l'administració ordinària de l'herència correspon a l'**hereu o hereus** que han acceptat, amb aplicació, si n'hi ha més d'un, de les normes de la comunitat hereditària. L'**acceptant o acceptants** poden, sota llur responsabilitat, pagar els deutes de l'herència i les càrregues hereditàries, satisfer les llegendes i complir els llegats.

Sempre que **les persones cridades** a l'herència siguin **diverses**, l'acceptació **d'una d'elles** extingeix la situació d'herència jacent. Mentre **totes [elles] no accepten** [*mentre la totalitat de les persones cridades no accepta*] o no es produeix la frustració de les crides, l'administració ordinària de l'herència correspon als **hereus o hereves** [*a les*] que han acceptat, amb aplicació, si hi ha **més d'una persona** [*d'un hereu o hereva*], de les normes de la comunitat hereditària. **Les persones que acceptin** poden, sota llur responsabilitat, pagar els deutes de l'herència i les càrregues hereditàries, satisfer les llegendes i complir els llegats.

Article 411-10 Voluntats digitals en cas de mort

1. S'entén per voluntats digitals en cas de mort les disposicions que estableix una persona perquè, després de la seva mort, l'**hereu** o el **marmessor** universal, si n'hi ha, o la persona designada per a executar-les actuï davant

dels **prestadors** de serveis digitals amb **els qui el causant** tingui comptes actius.

S'entén per voluntats digitals en cas de mort les disposicions que estableix una **persona** perquè, després de la seva mort, **el seu hereu o hereva** o la **persona designada com a marmessora universal**, si n'hi ha, o la designada per a executar-les, actuï davant **de les persones encarregades de prestar** serveis digitals amb **qui el causant o la causant** tingui comptes actius. [O: actuï davant *de les / d'aquelles altres [persones] encarregades de prestar serveis digitals amb qui el causant o la causant tingui comptes actius*]

2. El **causant**, en les voluntats digitals en cas de mort, pot disposar el contingut i l'abast concret de l'encàrrec que s'ha d'executar, incloent-hi que la persona designada dugui a terme alguna o algunes de les actuacions següents:

El causant o la causant [*qui hagi causat l'herència*], en les voluntats digitals en cas de mort, pot disposar el contingut i l'abast concret de l'encàrrec que s'ha d'executar, incloent-hi que la persona designada dugui a terme alguna o algunes de les actuacions següents:

En les voluntats digitals en cas de mort, **es pot** disposar el contingut i l'abast concret de l'encàrrec que s'ha d'executar, incloent-hi que la persona designada dugui a terme alguna o algunes de les actuacions següents:

- a) Comunicar als **prestadors** de serveis digitals la seva defunció.

Comunicar a **les persones encarregades de prestar** serveis digitals [*a/als serveis digitals*] la seva defunció.

- b) Sol·licitar als **prestadors** de serveis digitals que es cancel·lin els seus comptes actius.

Sol·licitar als **prestadors** de serveis digitals [a/als serveis digitals] que es cancel·lin els seus comptes actius.

- c) Sol·licitar als **prestadors** de serveis digitals que executin les clàusules contractuals o que s'activin les polítiques establertes per als casos de defunció dels **titulars** de comptes actius i, si escau, que li lliurin una còpia dels arxius digitals que estiguin en llurs servidors.

Sol·licitar a [als] **serveis digitals** [a les persones encarregades de prestar serveis digitals] que executin les clàusules contractuals o que s'activin les polítiques establertes per als casos de defunció de les **persones titulars** de comptes actius i, si escau, que li lliurin una còpia dels arxius digitals que estiguin en llurs servidors.

3. Les voluntats digitals es poden ordenar per mitjà dels instruments següents:
- a) Testament, codicil o memòries testamentàries.
 - b) *[No vigent]*
4. El document de voluntats digitals es pot modificar i revocar en qualsevol moment i no produeix efectes si hi ha disposicions d'última voluntat.
5. Si el **causant** no ha expressat les seves voluntats digitals, l'**hereu** o el **marmessor** universal, si n'hi ha, pot executar les actuacions de les lletres a, b i c de l'apartat 2 d'acord amb els contractes que el **causant** hagi subscrit amb els **prestadors** de serveis digitals o d'acord amb les polítiques que aquests **prestadors** tinguin en vigor.

Si qui ha causat l'herència no ha expressat les seves voluntats digitals, el seu hereu o hereva o la **persona designada com a marmessora universal** [la persona titular de l'herència o la designada com a marmessora universal], si n'hi ha, pot executar les actuacions de les lletres

a, b i c de l'apartat 2 d'acord amb els contractes que **el causant o la causant** hagi subscrit amb **qui** s'encarregui de **prestar** serveis digitals [*amb (els) serveis digitals / amb les persones encarregades prestar serveis digitals*] o d'acord amb les polítiques que **aquestes** [*aquests*] tinguin en vigor.

6. Si el **causant** no ho ha establert altrament en les seves voluntats digitals, la persona a qui correspon d'executar-les no pot tenir accés als continguts dels seus comptes i arxius digitals, llevat que obtingui l'autorització judicial corresponent.

Si el **causant o la causant** [*la persona que ha causat l'herència*] no ho ha establert altrament en les seves voluntats digitals, la persona a qui correspon d'executar-les no pot tenir accés als continguts dels seus comptes i arxius digitals, llevat que obtingui l'autorització judicial corresponent.

7. Si el **causant** no ho ha establert altrament, les despeses originades per l'execució de les voluntats digitals van a càrrec de l'actiu hereditari.

Si el **causant o la causant** [*la persona que ha causat l'herència*] no ho ha establert altrament, les despeses originades per l'execució de les voluntats digitals van a càrrec de l'actiu hereditari.

Si no **s'ha establert** altrament, les despeses originades per l'execució de les voluntats digitals van a càrrec de l'actiu hereditari.

4.2. Reescriptura del Capítol II. *La capacitat successòria*

Article 412-1 Persones físiques

1. Tenen capacitat per a succeir totes les persones que en el moment de l'obertura de la successió ja hagin nascut o hagin estat concebudes i que sobrevisquin al **causant**.

Tenen capacitat per a succeir totes les persones que en el moment de l'obertura de la successió ja hagin nascut o hagin estat concebudes i que sobrevisquin al **causant o la causant** [*la persona que ha causat l'herència*].

2. Els fills que neixin en virtut d'una fecundació assistida practicada d'acord amb la llei després de la mort d'un dels progenitors tenen capacitat per a succeir al progenitor premort.

Article 412-2 Persones jurídiques

1. Tenen capacitat per a succeir les persones jurídiques que estiguin constituïdes legalment en el moment de l'obertura de la successió.
2. Tenen capacitat per a succeir les persones jurídiques que el **causant** ordeni crear en la seva disposició per causa de mort, si s'arriben a constituir. En aquest cas, els efectes de la successió es retrotreuen al moment de l'obertura d'aquesta.

Tenen capacitat per a succeir les persones jurídiques que el **causant o la causant** ordeni crear en la seva disposició per causa de mort, si s'arriben a constituir. En aquest cas, els efectes de la successió es retrotreuen al moment de l'obertura d'aquesta.

Article 412-3 Indignitat successòria

Són **indignes** de succeir:

Són **indignes** de succeir / *Incorren en indignitat*

- a) **El qui** ha estat condemnat per sentència ferma dictada en judici penal per haver matat o haver intentat matar dolosament el **causant**, el seu cònjuge, la persona amb qui convivia en parella estable o algun descendent o ascendent del **causant**.

Les persones que han estat condemnades per sentència ferma dictada en judici penal per haver matat o haver intentat matar dolosament al **causant o la causant, el seu o la seva** cònjuge, la persona amb qui convivia en parella estable o **qualsevol** [*qui sigui*] descendent o ascendent del **causant**.

- b) **El qui** ha estat **condemnat** per sentència ferma dictada en judici penal per haver comès dolosament delictes de lesions greus, contra la llibertat, de tortures, contra la integritat moral o contra la llibertat i la indemnitat sexuals, si la persona agreujada és el **causant**, el seu cònjuge, la persona amb qui convivia en parella estable o **algun** descendent o ascendent del **causant**.

Les persones que han estat condemnades per sentència ferma dictada en judici penal per haver comès dolosament delictes de lesions greus, contra la llibertat, de tortures, contra la integritat moral o contra la llibertat i la indemnitat sexuals, si la persona agreujada és **qui ha causat l'herència, el seu o la seva cònjuge**, la persona amb qui convivia en parella estable o **alguna de les persones que es trobin en la seva línia descendent o ascendent**.

- c) **El qui** ha estat **condemnat** per sentència ferma dictada en judici penal per haver calumniat el **causant**, si l'ha acusat d'un delicte per al qual la llei estableix una pena de presó no inferior a tres anys.

Les persones que han estat condemnades per sentència ferma dictada en judici penal per haver calumniat el **causant o la causant**, si l'ha acusat d'un delictes per al qual la llei estableix una pena de presó no inferior a tres anys.

- d) **El qui** ha estat **condemnat** per sentència ferma en judici penal per haver prestat fals testimoni contra el **causant**, si li ha **imputat** un delictes per al qual la llei estableix una pena de presó no inferior a tres anys.

Les persones que han estat condemnades per sentència ferma en judici penal per haver prestat fals testimoni contra el **causant o la causant**, si li ha imputat un delictes per al qual la llei estableix una pena de presó no inferior a tres anys.

- e) **El qui** ha estat **condemnat** per sentència ferma dictada en judici penal per haver comès un delictes contra els drets i deures familiars, en la successió de la persona agreujada o d'un **representant** legal d'aquesta.

Les persones que han estat condemnades per sentència ferma dictada en judici penal per haver comès un delictes contra els drets i deures familiars, en la successió de la persona agreujada o d'un **representant** legal d'aquesta.

- f) Els pares que han estat **suspesos** o **privats** de la potestat respecte al fill **causant** de la successió, per una causa que els sigui imputable.

Els pares que han estat **suspesos** o **privats** de la potestat respecte al fill **causant** de la successió, per una causa que els sigui imputable.

Les persones que hagin estat **suspeses** o **privades** de la potestat respecte al **fill o filla que causa la successió**, per una causa que els sigui imputable.

- g) **El qui** ha induït el **causant** de manera maliciosa a atorgar, revocar o modificar un testament, un pacte successori o qualsevol altra disposició per causa de mort del **causant** o li ha impedit de fer-ho, i també **el qui**, coneixent aquests fets, se n'ha aprofitat.

Les persones que han induït el **causant** de manera maliciosa a atorgar, revocar o modificar un testament, un pacte successori o qualsevol altra disposició per causa de mort del **causant** o li ha impedit de fer-ho, i també **el qui**, coneixent aquests fets, se n'ha aprofitat.

Les persones que han induït **la persona que causa la successió** de manera maliciosa a atorgar, revocar o modificar un testament, un pacte successori o qualsevol altra disposició per causa de mort o li ha impedit de fer-ho, i també **qui**, coneixent aquests fets, se n'ha aprofitat.

- h) **El qui** ha destruït, amagat o alterat el testament o una altra disposició per causa de mort del **causant**.

Les persones que han destruït, amagat o alterat el testament o una altra disposició per causa de mort del **causant** [*de qui causa la successió*].

Article 412-4 Reconciliació i perdó

1. Les causes d'indignitat successòria no produeixen efectes:

Les causes d'indignitat successòria no produeixen efectes **si la persona que causa la successió**:

- a) Si el **causant** atorga la disposició a favor de l'indigne coneixent la causa d'indignitat.

Si el **causant** atorga la disposició a favor de **l'indigne** coneixent la causa d'indignitat.

Atorga la disposició a favor de la persona coneixent la causa d'indignitat.

- b) Si el **causant**, coneixent la causa d'indignitat, es reconcilia amb l'indigne per actes indubtables o el perdona en escriptura pública.

Si el **causant**, coneixent la causa d'indignitat, es reconcilia amb l'indigne per actes indubtables o el perdona en escriptura pública.

Si coneixent la causa d'indignitat, es reconcilia amb la persona indigna per actes indubtables o la perdona en escriptura pública.

- c) En les disposicions fetes en pacte successori, si la facultat de revocació atribuïda al **causant** caduca.

En les disposicions fetes en pacte successori, si la facultat de revocació atribuïda que té [*li correspon*] caduca.

2. La reconciliació i el perdó són irrevocables.

Article 412-5 Inhabilitat successòria

1. Són **inhàbils** per a succeir:

Són [**persones**] **inhàbils** per a succeir:

- a) El **notari** que autoritza l'instrument successori, **el seu** cònjuge, la persona amb qui conviu en parella estable i **els parents** del **notari** dins del quart grau de consanguinitat i el segon d'afinitat.

El **notari** o **notària** que autoritza l'instrument successori, **el seu o la seva** cònjuge, la persona amb qui conviu en parella estable i **els seus parents o parentes** dins del quart grau de consanguinitat i el segon d'afinitat.

- b) Els **testimonis**, els **facultatius**, els **experts** i els **intèrprets** que intervinguin en l'atorgament de l'instrument successori, i també la persona que escriu el testament tancat a prec del **testador**.

Els **testimonis**, els **facultatius o facultatives**, les **persones expertes i intèrprets** que intervinguin en l'atorgament de l'instrument successori, i també la persona que escriu el testament tancat a prec del **testador o testadora** [*de qui hagi fet testament / la persona que hagi fet testament*].

- c) El **religiós** que ha assistit el **testador** durant la seva darrera malaltia, i també l'orde, la comunitat, la institució o la confessió religiosa a què aquell pertany.

El **religiós o religiosa** que ha assistit **la persona qui hagi fet testament** durant la seva darrera malaltia, i també l'ordre, la comunitat, la institució o la confessió religiosa a què pertany.

- d) El **tutor**, abans de l'aprovació dels comptes definitius de la tutela, llevat que sigui ascendent, descendent, cònjuge o **germà del causant**.

El **tutor o tutora** [*la persona que exerceix les funcions de tutela*], abans de l'aprovació dels comptes definitius de la tutela, llevat que sigui ascendent, descendent, cònjuge, **germà o germana del causant o la causant**.

2. Les persones físiques o jurídiques i els **cuidadors** que en depenen que hagin prestat serveis assistencials, residencials o de naturalesa anàloga al **causant**, en virtut d'una relació contractual, només poden ésser **afavorits** en la successió **d'aquest** si és ordenada en testament notarial obert o en pacte successori.

Les persones físiques o jurídiques i **les persones cuidadores** [*que les que cuiden*] que en depenen que hagin prestat serveis assistencials, residencials o de naturalesa anàloga al **causant o la causant**, en virtut d'una relació contractual, només poden ésser **afavorides** en la successió d'aquest si és ordenada en testament notarial obert o en pacte successori.

3. La inhabilitat successòria no impedeix ésser **nomenat àrbitre, marmessor particular o comptador partidor**.

La persona que sigui inhabilitada per a succeir pot ser **nomenada àrbitre, marmessora** particular o **comptadora partidora**. [*Que una persona sigui/er inhabilitada per a succeir no li impedeix ser... / La inhabilitació per a succeir no impedeix ser àrbitre...*]

Article 412-6 Ineficàcia

1. Les atribucions successòries que corresponguin per qualsevol títol a una persona indigna de succeir són ineficaces. També ho són les disposicions fetes a favor d'una persona inhàbil.
2. La causa d'ineficàcia ha d'ésser invocada per la persona o les persones que resultarien immediatament afavorides per la successió en cas que es declarés la indignitat o la inhabilitat.
3. La causa d'ineficàcia, si la persona afectada no la reconeix, ha d'ésser declarada judicialment.

Article 412-7 Caducitat de l'acció

1. L'acció declarativa de la indignitat o la inhabilitat successòries caduca una vegada transcorreguts quatre anys des que la persona legitimada per a exercir-la coneix o pot conèixer raonablement la causa d'ineficàcia i, en tot cas, una vegada transcorreguts quatre anys des que la persona indigna o inhàbil pren possessió dels béns en qualitat d'hereva o legatària. L'acció és transmissible als **hereus**.

L'acció declarativa de la indignitat o la inhabilitat successòries caduca una vegada transcorreguts quatre anys des que la persona legitimada per a exercir-la coneix o pot conèixer raonablement la causa d'ineficàcia i, en tot

cas, una vegada transcorreguts quatre anys des que la persona indigna o inhàbil pren possessió dels béns en qualitat d'hereva o legatària. L'acció és transmissible als **hereus o hereves**.

2. Si la causa d'indignitat exigeix una condemna en sentència, el còmput del termini de caducitat no s'inicia fins que la sentència és ferma.

Article 412-8 Efectes de la indignitat i la inhabilitat

1. Una vegada reconeguda o declarada la indignitat o la inhabilitat, si la persona afectada havia pres possessió dels béns, s'ha de liquidar la situació possessòria d'acord amb els articles 522-3 a 522-5 considerant la persona indigna o inhàbil posseïdora de mala fe.
2. Els efectes de la indignitat o la inhabilitat es retrotrauen al moment de la delació.
3. La indignitat és personalíssima i no afecta els fills o descendents de l'indigne que siguin **cridats** a la successió. La indignitat del **transmissari** respecte al **causant** determina la ineficàcia del dret de transmissió.

La indignitat és personalíssima i no afecta els **fills, filles o descendència de la persona que sigui indigna a succeir** i que siguin **cridats** a la successió. La indignitat de **la persona a qui es transmeti la delació** [*de la persona transmissària*] respecte al **causant o la causant** determina la ineficàcia del dret de transmissió.

4.3. Masculins genèrics trobats en el Títol I del Llibre IV i reformulats (per ordre alfabètic)

A. acceptant, acceptants, administrador, afavorit, aquest (d'), àrbitre, algun; **C.** causant, comptador, condemnat, cridat, cridats, cuidadors; **D.** descendents,

diversos, d'un d'ells; **E.** el qui, els els qui, experts; **F.** facultatius, fills; **G.** germans; **H.** hereu, hereus; **I.** indigne (l'), inhàbils, instituït, intèrprets; **J.** jutge; **M.** marmessor; **N.** nomenat, notari, parents (els), partidor, prestadors, privats; **R.** representant, religiós; **S.** seu (el), suspesos; **T.** testador, testimonis, titulars (els), transmissari, tutor.

5. Conclusions i reflexions finals

Primera. La dona sempre ha d'estar present en el text de la llei: no només s'han de garantir els seus drets, sinó que s'han de fer explícits. La llengua sempre proporciona solucions per anomenar-les, fer-les visibles i representar-les. Per a qui legisla, això implica una triple obligació:

- a. L'obligació d'adoptar les mesures pertinents per garantir la igualtat de ple dret.
- b. L'obligació d'eradicar els usos androcèntrics i sexistes del llenguatge i
- c. L'obligació d'eliminar qualsevol estereotip sociocultural o lingüístic que inferioritzi, menyspreï o marginalitzi les dones tant a través de la forma com del contingut.

Segona. Així doncs, sempre s'han de cercar termes i fórmules lingüístiques que garanteixin la visibilitat de les dones, sense que malmetin la correcció i comprensió de la llei. Semblantment, s'han d'evitar clàusules o declaracions genèriques inclusives que donin per suposat que el masculí es refereix també al femení.

Tercera. Les formes masculines en singular o en plural no sempre tenen valor genèric i inclusiu. Per tant, se n'ha d'evitar l'ús indiscriminat. Pel que fa a la terminologia jurídica, s'ha d'evitar el masculí en referir-se a:

- a. Les *professions jurídiques i de les persones que s'hi dediquen* (*jutge, notari...*) (cal evitar prendre el gènere masculí com a representant de la professió).
- b. Les *institucions jurídiques* (*la institució d'hereu*) (cal evitar prendre el gènere masculí (*els hereus...*) com a representant de la institució).
- c. Les *parts de la relació jurídica* (*demandant, actor, usufructuari...*) (cal evitar prendre el gènere masculí com a representant de la relació jurídica (*la relació paterno filial*)).

- d. Als *càrrecs jurídics* (*president, representant...*) (cal evitar prendre el gènere masculí com a representant del càrrec).

Quarta. Abans de fer servir el masculí genèric, s'han d'exhaurir altres recursos, sobretot quan la paraula en qüestió té una forma femenina i una altra de masculina en singular i en plural (per exemple, mare, pare, mares i pares). Com a principals estratègies alternatius, es poden fer servir

1. *Noms invariables pel que fa al gènere*

- “La seva **descendència** o **ascendència**” en lloc de “Els seus **descendents** o **ascendents**”.

2. *Mots col·lectius*

- “Els costums de **la pagesia**” en lloc de “Els costums del **bon pagès**”.

3. *Noms i expressions neutres o despersonalitzades*

- “Qui o La persona que adquireixi l'herència” en lloc de “L'hereu”.

4. *Expressions invariables pel que fa al gènere*

- “Atribuir a **la resta** els llegats o la llegítima” en lloc de “Reduir els altres a la condició de legataris o legitimaris”.

5. *Recursos metonímics.* Es pot evitar el masculí fent referència a les parts, càrrecs, oficis o a la relació generada en una determinada institució jurídica:

- “La part creditora” en lloc de “El creditor”.

6. *Desdoblaments.* Quan sigui necessari (però sense abusar-ne), és correcte fer el desdoblament total o parcial de la paraula:

- a. El *desdoblament total* consisteix a incorporar la forma masculina i femenina de la paraula: *el fill i la filla; els hereus i les hereves*.

- b. El *desdoblament parcial* consisteix a incloure l'article o articles seguits de la paraula corresponent: *el i la causant, els i les menors*.
7. En cap cas es poden fer servir *signes gràfics* (barra de separació, guió, arrova, parèntesis o claudàtors).

Cinquena. Com a éssers creatius i imaginatius que som, i com a col·lectiu que té la llengua com una de les seves principals eines de treball, els i les juristes hem de ser capaces de trobar dins nostre els recursos necessaris per arribar a construir les normes o els textos jurídics que sigui de manera inclusiva. Només cal que hi posem voluntat (el cor) perquè la ment (la raó) ens mostri la solució més integradora.

Sisena. Esborrant les marques lingüístiques i estilístiques que ens identifiquen com a l'altre gènere, se'ns arriba a excloure de l'imaginari col·lectiu, de l'ordre jurídic i al capdavall, de la Història.

Setena. El costum d'escriure en masculí sembla estar avalat per la seva pretesa neutralitat i per tant, generalitat: el plural masculí (com "els pares") inclou el masculí i el femení ("el pare" i "la mare"), encara que existeixi el plural femení ("les mares"); però el singular masculí (com "l'hereu") també comprèn el femení ("l'hereva"), cosa que sorprèn encara més. Aquest criteri obliga a recórrer a l'anomenada interpretació extensiva; és a dir, a entendre que "la norma literalment diu menys del que realment vol dir, per això comprèn el que no es diu".

Vuitena. L'idioma, que ordena les idees, es desenvolupa constantment; igual que el Dret, que ordena les relacions, és viu; llengua i Dret no són estàtics, sinó que flueixen a mesura que evoluciona la societat. Si admetem l'entrada d'estrangerismes i fins i tot d'institucions jurídiques foranies ("*lísing*", "*fàctoring*"...), no ens hauríem de permetre de ser més innovadors i d'inventar el que fos necessari per tal de fer visibles persones de tots els col·lectius i condicions?

6. Bibliografia

Ajuntament de Barcelona. (s. d.). 10 punts per visibilitzar les dones en el llenguatge. Guia d'ús no sexista de llenguatge de l'Ajuntament de Barcelona. Guia d'ús no sexista del llenguatge. <https://ajuntament.barcelona.cat/bcnantimasclista/ca/prevenir-i-actuar/guia-de-llenguatge-no-sexista>

Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR). (2018). Recomendaciones para el uso inclusivo de género. <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2018/11627.pdf>

Álvarez, P. (24 de maig de 2019). Lenguaje inclusivo en aulas y leyes, más mujeres al poder y otras pautas del Consejo de Europa. *El País*. https://elpais.com/sociedad/2019/05/24/actualidad/1558720128_675680.html

Avilés Pozo, A. (24 d'octubre de 2020). María Moliner sabría lo que hay que hacer": colectivos feministas piden un Diccionario de la RAE más igualitario. *elDiario.es*. https://www.eldiario.es/castilla-la-mancha/maria-moliner-sabria-colectivos-feministas-piden-diccionario-rae-igualitario_1_6317173.html

Balseca, F. (31 de gener de 2020). ¿Lenguaje inclusivo o sociedad inclusiva?. *El Universo*. <https://www.eluniverso.com/opinion/2020/01/31/nota/7716627/lenguaje-inclusivo-o-sociedad-inclusiva/>

Barbieri Vidal, R. (8 de desembre de 2018). Por qué sí al lenguaje inclusivo: desde la lingüística hacia lo social. *La Izquierda Diario*. <http://www.laizquierdadiario.com/Por-que-si-al-lenguaje-inclusivo-desde-la-linguistica-hacia-lo-social>

Bengoechea, M. (Gener de de 2019). El informe de la RAE: sexismo lingüístico y visibilidad de las mujeres, un texto político. *Revista con la A*. <https://conlaa.com/el-informe-de-la-rae-sexismo-linguistico-visibilidad-de-la-mujeres-texto-politico/>

Bosque, I. (4 de març de 2012). Sexismo lingüístico y visibilidad de la mujer. *El País*. https://elpais.com/cultura/2012/03/02/actualidad/1330717685_771121.html

Carta EGERA per a una comunicació sensible a les institucions acadèmiques. (2015). <https://www.uab.cat/doc/CharterGenderSensitive>

Castro Morales, Y. (28 d'abril de 2021). Hacia un nuevo Código de las Familias: lenguaje sexista vs lenguaje inclusivo. *Granma*. www.granma.cu/cuestion-de-leyes/2021-04-28/hacia-un-nuevo-codigo-de-las-familias-lenguaje-sexista-vs-lenguaje-inclusivo-28-04-2021-23-04-51

Cuenca, M^a. J. (coord.). (2011). *Guia d'ús per a un llenguatge igualitari (valencià)*. Universitat de València: Unitat d'Igualtat. https://www.uv.es/igualtat/webnova2014/GUIA_VAL.pdf

De Lauretis, T. (1992). *Alicia ya no. Feminismo, Semiótica*. Cátedra.

Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística. (2011). *Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. <https://llengua.gencat.cat/permalink/c2f7c918-5382-11e4-8f3f-000c29cdf219>

González de Aledo, Amanda. (30 de juny de 2019). Entrevista a Jesús García Calderón, fiscal i escriptor: "El lenguaje jurídico atosiga y asusta al ciudadano". *Diario de Sevilla*. https://www.diariodesevilla.es/juzgado_de_guardia/entrevistas/lenguaje-juridico-atosiga-asusta-ciudadano_0_1368163312.html

García Meseguer, Á. (18 de gener de 1979). El género y el sexo. *El País*. https://elpais.com/diario/1979/01/18/sociedad/285462006_850215.html

García Meseguer, Á. (1997). Sexismo lingüista. *Puntoycoma*, 45. https://ec.europa.eu/translation/spanish/magazine/documents/pyc_045_es.pdf

Gete-Alonso, M^a del C. (18 de desembre de 2019). Escriure les lleis en femení. *Ara.cat*. <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1712418-escriure-les-lleis-en-femeni.html>

Grijelmo, Á. (2019). *Propuesta de acuerdo sobre el lenguaje inclusivo: una argumentación documentada para acercar posturas muy distantes*. Taurus.

Grup de Treball de Qualitat Lingüística de la Xarxa Vives. (2019). *Criteris multilingües per a la redacció de textos igualitaris*. Xarxa Vives d'Universitats. https://www.upc.edu/slt/ca/recursos-redaccio/criteris-linguistics/xvu_criteris-multilingues-igualitaris.pdf

Kuhn, A. (1991). *Cine de mujeres. Feminismo y cine*. Cátedra.

Lledó Cunil, E., Alario, C., Bengoechea, M. i Vargas, A., *NOMBRA. En femenino y en masculino. La representación del femenino y el masculino en el lenguaje*. Instituto de la Mujer. <https://www.mujePalabra.net/pensamiento/lenguaje/eulalialledocunill/nombra.pdf>

Lledó Cunill, E. i Guerrero, Ch. (2008). *Hablamos de leyes*. Instituto de la Mujer. <https://www.mujePalabra.net/pensamiento/lenguaje/eulalialledocunill/Hablamos deLeyesLenguaje6.pdf>

Lorente Acosta, M. (6 de març de 2012). Señoras y señores, damas y caballeros, todos y todas. *El País*.

<https://blogs.elpais.com/autopsia/2012/03/senoras-y-senores-damas-y-caballeros-todos-y-todas.html>

Marçal, H., Kelso, F. i Nogués, M. (2010). *Guia per a l'ús no sexista del llenguatge a la Universitat Autònoma de Barcelona*. (2^a ed.). Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona. https://www.uab.cat/Document/182/479/Guia_us_no_sexista_llenguatge2,0.pdf

Martín Barranco, M. (2019). *Ni por favor ni por favora. Cómo hablar en lenguaje inclusivo sin que se note (demasiado)*. Los libros de la Catarata.

Méndez Miras, A i Sasiain Villanueva, I. (coords.). *En femenino y en masculino. Nombra.en.red* (Serie Lenguaje n.º 3). Instituto de la Mujer. <https://www.upm.es/sfs/Rectorado/Gerencia/Igualdad/Lenguaje/Nombra%20en%20red.pdf>

Instituto de la Mujer y para la igualdad de oportunidades. *Guías para el uso no sexista del lenguaje*. <https://www.inmujeres.gob.es/servRecursos/formacion/GuiasLengNoSexista/Guias.htm>

Montolío Durán, E. (dir.). (2011). *Estudio de campo: lenguaje escrito. Comisión para la modernización del lenguaje jurídico*. Ministerio de Justicia.

Muruaga, B. (2012). Sexismo en el lenguaje, sexismo en el mensaje. *Revista Emakunde* 52. <http://www.forumfeministamariademaetzu.org/galeria/Sexismo%20en%20el%20lenguaje.%20Sexismo%20en%20el%20mensaje..pdf>

Pantin, L. i Escamilla, S. (21 de gener de 2021). Lenguaje claro: la próxima revolución en la justicia. *Animal político*. <https://www.animalpolitico.com/lo-que-mexico-evalua/lenguaje-claro-la-proxima-revolucion-en-la-justicia/>

Payà, M. (2005). Les persones estem preocupats i preocupades(?!): criteris per a un ús no sexista del llenguatge en els textos del Parlament de Catalunya. Barcelona: Comissió Interuniversitària de Llenguatge Administratiu i Jurídic (CILAJ). <https://www.parlament.cat/document/intrade/6306>

Poyatos Matas, G. (4 de juliol de 2019). El Derecho tiene género y no es el femenino. *Huffpost*. https://www.huffingtonpost.es/entry/el-derecho-tiene-genero-y-no-es-el-femenino-es_5d1cd5d3e4b0f312567db90a?ncid=other_huffpostre_pqylmel2bk8&utm_campaign=related_articles

Piulachs, M. (7 de desembre de 2020). Entrevista a M^a del Carmen Gete-Alonso, catedrática de Dret civil: "La dona ha estat invisibilitzada en el text de totes les lleis". *El Punt Avui+*. <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1890231-la-dona-ha-estat-invisibilitzada-en-el-text-de-totes-les-lleis.html>

Revista con la A. (Gener de 2019). Entrevista a Eulàlia Lledó Cunill.
<https://conlaa.com/entrevista-eulalia-lledo-cunill/>

Rincón, A. (coord.). (1988). *El lenguaje, más que palabras. Propuestas para un uso no sexista del lenguaje.* Emakunde/Instituto Vasco de la Mujer.

Sanjaume, M. (2010). Usos igualitaris del llenguatge en les lleis (Parlament de Catalunya, 1980-2010). Dins: M. C. Junyent Figueras (ed.) *Visibilitzar o marcar: repensar el gènere en la llengua catalana.* Barcelona: Empúries (pp. 81-96). [Disponible en línia: <https://www.parlament.cat/document/intrade/6322>.]

Soto Ivars, J. (29 d'octubre de 2020). Gracias, me he reído mucho con el último informe del Instituto de la Mujer. *El Confidencial*.
https://blogs.elconfidencial.com/sociedad/espana-is-not-spain/2020-10-29/ultimo-informe-instituto-mujer_2810527/

UNESCO. (1999). *Guide to Non-Sexist Language.*
<https://www.un.org/es/gender-inclusive-language/guidelines.shtml>

UNESCO. (1999). *Recomendaciones para un uso no sexista del lenguaje.*
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114950>